

Hegyi Zsófia

Szakértő a büntetőeljárásban, különös tekintettel az
írasszakértőre

Készült:

Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar

2009

Tartalomjegyzék

Előszó.....	3
I. rész.....	4
Történeti áttekintés	4
A szakértő megjelenése a magyar büntetőeljárársban és igénybe vételének fejlődése	4
Írásszakértés az íratvizsgálat keretein belül.....	7
Az írásszakértés megjelenése a gyakorlatban (XIX. század)	10
Az írásszakértés jelene, jogi szabályozása.....	11
A különleges szakértelem	11
A szakvélemény értékelése	18
A szakértő mint a bíró segédje.....	19
Írásszakértés a hatályos jogi szabályozás tükrében	20
II. rész	22
Az írásszakértés	22
A kézírás	22
Az írás, mint készség	23
A kézírás azonosítása.....	24
Irányzatok az igazságügyi kézírásvizsgálatban	26
Az írásazonosítás feladata.....	27
Az írásszakértői vizsgálat szakaszai	28
A kézeredet vizsgálata körében felmerülő kérdések.....	30
Az írásszakértői vizsgálatokhoz szükséges eredeti írások, minták.....	30
A próbaírás felvétele.....	32
Az aláírások vizsgálata körében felvett próbaírások	35
A grafológus és az írásazonosító elválasztása	36
A kézírás vizsgálata (általános és különös sajátosságok)	37
Az aláírás	40
Az írás hamisítása	42
Az írásszakértői vélemény elkészítése, az értékelés	43
III. rész.....	46
A kézírás-vizsgálat múltja és jövője	46
A kézírásvizsgálat múltja. . .	46
...és jövője	47
Összegzés.....	48
Felhasznált irodalom:.....	49

Előszó

Dolgozatom első részét az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1988. (V. 19.) IM rendelet valamint a hatályos Be. alapján építem fel. Ezeket alapul véve térek ki a szakértővel kapcsolatos, általános kérdésekre, úgy, mint a szakértő alkalmazása, jogállása, kizárása, a szakértői véleményre vonatkozó szabályok, a szakértői vizsgálat, a szakértő jogai és kötelességei a büntetőeljárásban. Rá szeretnék világítani a két szabályozás közötti eltérésekre, egyezésekre.

A téma bevezetéseként a szakértő büntetőeljárásban betöltött szerepének változásait fogom bemutatni, alapvetően jogtörténeti könyvekre hagyatkozva.

A dolgozat második részében a szakértők közül az írásszakértőt, azon belül is az írásazonosítót veszem górcső alá. Kitérek az írásazonosítás módszerére, a szakvélemény elkészítésének technikájára.

A harmadik részben a kézírás-azonosítás jövőjével, a technikai fejlesztésekkel foglalkozom.

A dolgozatot jogi tankönyvek, folyóiratok, egyetemi jegyzeteim és az írásazonosító tanfolyam keretében megszerzett ismereteim alapján állítottam össze.

I. rész

Történeti áttekintés

A szakértő megjelenése a magyar büntetőeljárásban és igénybe vételének fejlődése

A 11-től a 14. századig bezárólag a magyar büntető eljárásokban nem találkozunk említéssel a szakértővel kapcsolatban, ekkor ugyanis még a mai értelemben vett bizonyítás sem létezett. Ehelyett az istenítéletek döntöttek arról, hogy ki a bűnös. Ide sorolható a próba (vas- és vízpróba), a bajvívás (duellum), a tanúbizonyosság és az eskü.

A 15-18. századi büntetőperes eljárásban jelenik meg először a szakértő. Az eljárás 4 fő szakaszra oszlott: előkészületi szak, törvényszéki szak, perorvoslati szak és végül a végrehajtás.

Az eljárás a büntetendő cselekménynek a hatóság tudomására jutásával indult. Ez történhetett észlelés, feljelentés vagy nyomozás útján. A per e szakaszán belül kapott helyet a vizsgálati vagy más néven a nyomozati szak. Mivel a hatóság célja a felderítés volt, ez a szak a következő eljárási cselekményeket tartalmazta: tudományvétel, gyanúsított kihallgatása, szembesítés, szemle, befogás, tömlöcztetés és a levelesítés.

Az eljárás törvényszéki szakasza a nyomozati szak eredményeként összeállított vádlevélnek a bírósághoz való benyújtásával vette kezdetét. Ez a szakasz is négy részre tagolható: perfelvételi szak, excepciós szak, allegatiós szak és a befejező szak. Az allegatiós szak tartalmazta az érdemi választ (tagadás vagy beismerés), a kínvallatást, a tanúvallomást és a szakértő eljárását. A bizonyítási eszközök száma megsokszorozódott

erre korszakra. A terhelt és tanúkihallgatáson kívül szerveztek szembesítést (confrontacio), tartottak szemlét (revisio oculata), vizsgáltak meg iratokat, hallgattak meg szakértői véleményt, igaz, ekkor még csak szinte kizárólag orvosszakértői véleményt.¹

Az eljárás harmadik szakasza a perorvoslati szak. Az inkvizitórius eljárás ennek két intézményét ismerte: a fellebbezést és a perújítást.

A per befejező, negyedik szakasza a végrehajtás. A jogerős ítéletet első fokon a bíróság hajtotta végre. Hivatalos végrehajtó volt a hóhér és a törvényszolga. Az ő „szolgálatokra” természetesen nem volt szükség kegyelem esetén.

A XVIII. század végéig Magyarországon a jogszolgáltatás alacsony színvonala a büntetőjog-tudomány hazai művelésének és a szakértői bizonyítás tárgyi feltételeinek hiánya nem igényelte és nem tette lehetővé a szakértői tevékenység jogi szabályozását.²

A magyarországi szakértői bizonyítás alapelveiben a burzsoá jogfejlődés hatására a XIX. század közepén lényeges változások kezdődtek. A szakértők fogalmának általánosított meghatározásából kiindulva a magyarországi perjogban is megjelentek a szakértői bizonyítás korszerű elvei. A szakértő személyével, szakmai tájékozottságával kapcsolatban ekkor szögezték le először a tudományos képzettség igényét, a bíró jogát és kötelezettségét a szakértő megválasztására vonatkozóan, végül a szakértő véleményadási kötelezettségét.³

Az 1896. évi 33. törvénycikk, a bűnvádi perrendtartás hatályba lépése gyökeres változásokat eredményezett a büntetőeljárás szerkezetében. Témám szempontjából a legjelentősebb áttörést két alapelv eredményezte: a szabad bizonyítási elve valamint a szóbeliség (a nyilvánossággal karöltve).⁴ A szakértői állásfoglalások értékelésének alapjává a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét tették, amelynek megfelelően a „műszemle” a bírót csak annyiban kötelezi, amennyiben az okok szerint arról magának tiszta meggyőződést szerezhetett.⁵

A polgári korszakban a büntetőeljárás öt szakaszra tagolható: előkészítő eljárás, közbenső eljárás, főtárgyalás, perorvoslati eljárás és a végrehajtás. Az eljárás észlelés, feljelentés, magánvád és a nyomozás elrendelése alapján indult.

---

¹ Magyar jogtörténet szerk.: Mezey Barna Osiris Kiadó Bp., 2004 400.o.

² Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 283. o.

³ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 287. o.

⁴ Magyar jogtörténet szerk.: Mezey Barna Osiris Kiadó Bp., 2004 400. o.

⁵ Szokolay István: Büntetőjogtan a codificatio és tudomány legújabb elvei szerint, különösen bíránk és ügyvédek számára, Pest, 1895. 5. o.

Az előkészítő eljárás két lépcsős: nyomozás és vizsgálat alkotja. A nyomozati szakban folyt a szükséges adatok megszerzése az esetleges vádemeléshez. A vizsgálatot a vizsgálóbíró végezte. A két eljárás közötti különbség, hogy a nyomozást a nyomozó hatóság végezte, a vizsgálatot pedig egy szakember (a bíró), aki jogosult volt a nyomozás folyamatát illetve annak eredményét, az egész nyomozati anyagot ellenőrizni. A vizsgálóbíró rendelkezésére álltak egyéb eszközök arra a célra, hogy minél megalapozottabbá tegye a vádat. Az egyik ilyen segítséget a szakértői vizsgálat elrendelése jelentette.

A közbenső szakaszban az összeállt bizonyítékok alapján az ügyész benyújtotta a vádiratot a bíróságnak.

A büntetőeljárás leghangsúlyosabb szakasza a törvényszék előtti főtárgyalás volt. A főtárgyalás történhetett esküdtbíróság előtt is. Minden, ez előtt történt eljárási cselekmény ennek a szakasznak az előkészítését célozta. Itt dőlt el, hogy a vádlott bűnös-e. A tárgyalás megnyitását követően a regisztrációra, a vádirat ismertetésére, a vádlott kihallgatására került sor. Ezek után következett a bizonyítási eljárás, melynek keretében zajlottak le a tanúkihallgatások, a szakértői vélemények meghallgatása, szemlék, szembesítések és az okirati bizonyítékok ismertetése. A bizonyítás után a perbeszéd következett, ezek után a bíróság meghozta az ítéletet. Az esküdtszéki eljárásban az esküdtek kérdéseket intézhetnek a tanúkhöz és a szakértőkhöz.

A Bp. a perorvoslati eljárás két fajtáját ismerte: a rendes és a rendkívüli perorvoslatokat. Az eljárás befejező szakasza a végrehajtás. Érdekességként megemlíteném, hogy a végrehajtás keretében kerül sor az ártatlanul szenvedettek kártalanítására is.⁶

A második világháború gyökeres változásokat eredményezett büntető eljárásjogunkban. Az 1945-ös időszakban felbillent a Bp. által kialakított egyensúly: az előkészítő eljárásban visszaszorult a bírói vizsgálat szerepe a nyomozással (rendőri, ügyészi) szemben, ez pedig oda vezetett, hogy az előkészítő eljárás bírói ellenőrzése szinte teljesen megszűnt. 1945. október 15-én a 9600/1945. ME számú rendelet bevezette a rögtönbíráskodás intézményét, a statáriális eljárást. Ebben az eljárásban nem volt lehetőség sem alakszerű nyomozásra, sem vizsgálatnak. Az ügyész szerepe volt, hogy gondoskodjon többek között a terhelt letartóztatásáról, a bizonyítékok biztosításáról, szakértő előállításáról és ami a legmegdöbbentőbb: az esetleges halálos

---

⁶ Magyar jogtörténet szerk.: Mezey Barna Osiris Kiadó Bp., 2004. 402. o.

ítélet végrehajtásához szakértelemmel bíró orvosról, lelkészről! Az eljárás maximum 72 órát vehetett igénybe, tehát bármi nemű bizonyítás, szakértő igénybe vétele gyakorlatilag kizárt. Természetesen a szabályozás politikai céljait tekintve nem is lett volna semmi értelme a szakvéleménynek!

A következő állomása a büntetőeljárás változásában a népbírói eljárás. Az 1945. évi VII. törvénycikkkel törvényerőre emelt 81/1945. ME rendelet valamint az 1440/1945. ME rendelet és az 5900/1945. ME rendelet a büntetőeljárás nem szabályozott kérdéseire a Bp. rendelkezéseit rendelte alkalmazni. A vizsgálóbíró szerepét a népügyész vette át.⁷

Az 1951. évi II. törvénnyel megszületett az első szocialista büntető perrendtartás. A törvény két részre oszlott: az első tartalmazta az alapelveket, az eljárás résztvevőit, a bizonyítékokat és a bizonyítási eszközöket; a második rész a tárgyalást, ítélezést, fellebbezést, rendes és rendkívüli perorvoslatokat. Olyan fontos alapelveket deklarált, mint a szabad bizonyítás, a nyilvánosság. A törvény egységes, tagolatlan nyomozati szakaszt keltett életre. A tárgyalás struktúrájában szerepet kapott a bizonyítás, igaz, itt is csak formai szerepe volt: a bizonyítékokat az ÁVH „gyártotta”.

Írásszakértés az iratvizsgálat keretein belül

Az iratvizsgálatok XVIII. századbeli fejlődési irányát mind a jogi szabályozás, mind tartalmi vonatkozásokban az előző időszakban kialakult helyzet határozta meg. A fejlődés kiinduló pontja az előző időszakban kialakult okiratvizsgálati módszer volt, amelyhez képest lényeges változás következett be. Ez abban nyilvánult meg, hogy a régebben alkalmazott okiratok, oklevelek helyett az írásbeliség bővülésével egyéb, írásjegyekkel formált, különböző objektumok is helyet kaptak a bizonyítási eszközök sorában. Az iratvizsgálat célja elsősorban az irat eredeti vagy hamis illetve hamisított voltának megállapítása volt.⁸

---

⁷ Magyar jogtörténet szerk.: Mezey Barna Osiris Kiadó Bp., 2004. 404. o.

⁸ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 340. o.

Az okiratok egészének vagy a rajtuk lévő írás vagy pecsét eredetiségének vagy hamisított voltának bizonyítása az okiratot kiállító hatóság által kiadott bizonyság (bizonyítvány) alapján történt. E hivatalos igazolások kézírásokat is tartalmaztak.⁹

Az általános vélemény szerint az okirat-és írásvizsgálatot minden írástudó embernek, de különösen azoknak, akik rendszeresen foglalkoznak írással, el kell tudniuk végezni. Ezzel a nézettel szemben, mind a bírósági gyakorlatban, mind a perjogi irodalomban kisebbséget képzett az a felfogás, amely már a XVIII. században szakértőre kívánta bízni az okirat- és iratvizsgálatok szemlélését.¹⁰

Az igazságügyi kézírásvizsgálat újkori történetének kezdetén minden jól képzett írni tudó személyt specialistának, de különösen annak tartották azt, aki a hivatásából eredően írással foglalkozott. Így például a hivatali jegyzőket, a bírósági, ügyészségi dolgozókat, nyomdászokat, de legfőképpen az írást tanítókat, az ún. kalligrafikusokat. A kézírásvizsgálatokat különösen ez utóbbi személyek folytatták le.¹¹

Az írásösszehasonlítás jellegének tisztázatlansága, gyakran téves vizsgálati megállapítások létrejötte, ezen bizonyító eszköz bizonyító erejének tagadásához vezetett. Végül is kompromisszumszerűen, az írásösszehasonlítás eredménye indiciumjellegűt nyert.¹²

Az okirat vizsgálatára irányuló szemle módszere az érzéki észlelés, elsősorban látás útján ment végbe és a Tripartitiumban leírt eljáráshoz képest a XVIII. században alig mutatott fejlődést.¹³

A XIX. század elejére szakirodalmi művek meghatározták a szemle során végrehajtandó írásösszehasonlítás feltételeit:

1. A kétséges okirat (*scriptura circa quam, sive quae comparanda est*) ténylegesen álljon rendelkezésre. Nem elég, ha tanúk vannak, akik látták és emlékeznek a rajta levő írásra, -eredetiben kell csatolni a per irataihoz, -a kétségbe vont okirat tartalma legyen lényeges, -eredetisége ne legyen teljesen bizonyított (pl. hibátlan közokirat nem lehet írásvizsgálat tárgya)
2. Összehasonlító okirat (*scriptura ex qua comparation fieri debet*) beszerzése előzően történjen meg. Ez lehetett magánokirat is, ha megfelelt az önállóság, a bizonyosság, a

---

⁹ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 342. o.

¹⁰ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 344. o.

¹¹ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálatok alapjai, KJK Bp., 1977. 12. o.

¹² Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 344. o.

¹³ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 345. o.

kétségtelenség (integra, cere, indubilitas) követelményeinek, mivel vitás okirat eredetisége kétséges eszközzel nem bizonyítható. Megbízhatóságuk foka szerint lehettek

-köziratok

-bíróági iratok

-közlevéltárakban őrzött iratok.¹⁴

Az 1843-as Büntetőjogi Javaslatok „a kézírás összehasonlításából szerzett véleményt” szintén gyanújelként kívánták figyelembe venni, viszonylag részletesen és szakszerűen meghatározták az írásösszehasonlítás bírói előkészítésével együtt járó feladatokat.¹⁵

A XIX. század derekán a magyarországi írásvizsgálatok személyi, szervezeti vonatkozásai változatlanok maradtak ugyan, de a periratok több részletet megőriztek a vizsgálati metódusok lassú fejlődéséről. Az előző időszakban tapasztalható sommás nyilatkozatok helyett a vizsgálatot végző szolgabírák egy része megkísérelte, hogy az összehasonlított írások általános hasonlóságának fogalmát összetevőire bontsa és az írás egybevetését szavanként, betűnként vagy írásjegyenként végezze el. Ez a törekvés, amelynek megalapozottságát természetesen sem rendszeres kutatások, sem a vizsgálatot végző hatósági személyek felkészültsége vagy gyakorlata nem biztosította, bizonyos fejlődés megindulására utal.¹⁶

A XIX. század második felében a magyarországi perjogi intézmények teljes szabályozatlansága, egyes feudális bizonyításjogi nézetek zavartalan érvényesülése és feltehetően, a primitív írásösszehasonlítási módszerekkel kapcsolatos rossz tapasztalatok folytán nem állt be kedvező változás az írásszakértők bizonyításbeli alkalmazása terén.¹⁷

---

¹⁴ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 345. o.

¹⁵ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 346. o.

¹⁶ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 351. o.

¹⁷ Katona Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században, KJK Bp., 1977. 353. o.

Az írásszakértés megjelenése a gyakorlatban (XIX. század)

A kalligrafikusokat esetről esetre bízták meg. Ezek a felkérések véletlenszerűek voltak. A szakértők egymás között sem tartották a kapcsolatot, ismereteiket halálukkal magukkal vitték.

A kalligrafikusok igénybe vételére igen szemléltető az orosz igazságügyi miniszter 1878. november 23-án kelt 19559 számú utasítása:

„Aláírást és kézírást összehasonlító szakértői vizsgálat szükségessége esetén feltétlen szépírást, rajz- és formaábrázolást tanítóhoz vagy más hivatalos, illetve magán személyekhez, mint pl. ügyintézőkhöz, titkárokhoz, hivatalvezetőkhez, tipográfiával vagy litográfiával rendelkezőkhöz és a rendőri szervekhez kell fordulni, akik a saját hivatásukkal való huzamosabb foglalkozás következtében egyik oldalról teljesen alkalmas személyek kézírásokat összehasonlító ügyekben eljárni, a másik oldalról pedig képesek a bíróságon megjelenni anélkül, hogy elfoglaltságukkal és kötelezettségükkel jelentősebb kár keletkezne”¹⁸

Az 1851. május 3-án a tolnanémedi Kiss-kurián elkövetett gyilkossággal kapcsolatos egyik levélen lévő kézírás „szakértői vizsgálatát Hörte János, a sokoldalú ülnök és Kutya Jakab az ügyészhelyettes végezte el” a gyanúsított régebbi leveleinek és a próbaírások összehasonlításával.¹⁹

Az 1859. szeptember 20-án kelt beadványán a kocsolai falusi bíró Kovács Miklós és az esküdtek, valamint Török jegyző saját maguk állapították meg a kérdéses írás kézeredetét. A beadvány, mely egyben szakértői véleménynek is tekinthető, a következőket tartalmazta többek között:

„Tekéntetes Törvénkezési Bíróság!...Kutatásunk igen valóságos gyanút gerjeszt Gábor Józsefre, kinek többrendbeli írásait, és imádságos könyvét összehasonlítván, - a megtalált czédulácskával,- csakugyan sok betűi összevegyeznek, -de még a távolsági sorai is. Jól tudjuk ejtett beszédjeiből, hogy Deák szavakkal él,- amint ide mellékelte 13

¹⁸ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálatok alapjai, KJK Bp., 1977. 14. o.

¹⁹ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálatok alapjai, KJK Bp., 1977. 14. o.

évek előtti írott czéduláján is olvasható. A megtalált levélkén hátul Dominini- ügy imádságos könyvében két helen Die- összehasonlítanak a nagy betűi R, G, H, N, D, -kis betűi f, d, z, k, n, m,- a betűket mindenhol O formára, az heles az , -t helet H ily formára, de legfőképpen a két írott Levelén...forma hosszúságú czifraságot. Kérjük Tekéntetes Bíróságot, méltóztasson Őtet szoros vallatásra venni, és írott czéduláját véle elismertetni...”²⁰

A bíróság ezt az „írasszakértői megállapítást” elfogadta, Gábor Józsefet elítélte.

Az írásszakértés jelene, jogi szabályozása

A különleges szakértelem

A büntetőeljárásban a bizonyítás nem más, mint megismerési folyamat; tágabb értelemben a bizonyítás valamely tétel, ítélet igaz voltának kimutatása olyan tételek, ítéletek segítségével, amelyek igaz volta már bebizonyosodott.²¹ A polgári eljárásjogtól eltérően itt nincs lehetőség arra, hogy csupán a rendelkezésre álló bizonyítékok (többnyire okiratok) alapján döntsön a bíróság. A büntetőeljárás kiinduló pontja, hogy bűncselekmény történt. Az eljáró hatóságok célja, hogy az ismeretanyag folyamatos bővítésével, az eljárás eredményeként kellően megalapozott ítéletet hozhassanak. A hatóságok tevékenysége a bűnügyek mindhárom időbeli stádiumára: a múltra, a jelenre, a jövőre kiterjed. A büntetőeljárás csak akkor töltheti be funkcióit, ha:

-a múltban végbement eseménnyel, a bűncselekménnyel kapcsolatban valósan állapítja meg a történeti tényállást oly módon, hogy

-a bizonyítás során reálisan észleli a jelen tényeit, körülményeit;

---

²⁰ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírasszakértői vizsgálatok alapjai, KJK Bp., 1977. 15-16. o.

²¹ dr. Bócz Endre: A büntetőeljárásbeli bizonyítás néhány szemléleti és elméleti kérdése, Magyar Jog 55. évf. 2008. február 77.o.

-a törvények által meghatározott jogkövetkezmények közül azokat és olyan mértékben alkalmazza, amelyektől a jövőben várunk kedvező hatást, akár a felelősségre vont személy magatartásában, akár a társadalom mikro- vagy makroszinjein.²²

A büntetőeljárás alapvető feladata az eljárás tárgyát képező ügyben az objektív igazság megállapítása. Ez azt jelenti, hogy a nyomozó, az ügyész és a bíróság által az ügy minden lényeges körülményére felállított következtetés megfelel a valóságban ténylegesen megtörténteknek. Az ügy lényeges körülményei azok a tények, amelyeknek az eljárás tárgyát képező konkrét ügyben jogi jelentőségük van. Ezeket a tényeket bizonyítandó tényeknek nevezzük.²³

A bizonyítandó tények komplexumának megállapítását más tények, konkrétan a bizonyító tények (bizonyítékok) teszik lehetővé. A bizonyítékok a bizonyítási eszközök révén szerezhetők meg.²⁴

De mik is azok a bizonyítási eszközök? Erre Katona Géza idézném: a bizonyítási eszköz az a jogi fogalom, amelynek jogi funkciója a benne foglalt bizonyíték rögzítése és továbbítása a büntetőügyekben eljáró hatóságokhoz.²⁵ A legfontosabb bizonyítási eszközök: a tanúvallomások, a szakértői vélemények, a tárgyi bizonyítékok, az okiratok, a szemle és a terhelt vallomása.²⁶

A Be. 76.§ (1) bekezdése szerint bizonyítási eszközök közé tartozik, többek között, a szakvélemény. Szakvélemény adására pedig a szakértő jogosult. A büntetőeljárás történetében, mint ahogy azt az első részben érzékeltetem, kezdetben csak az orvos „szakértő” közbenjárása volt általánosan bevett szokás. Mára már számos olyan területe van a tudománynak, amelynek körében előforduló kérdés speciális szakértelmet kíván az eljárás során. Elég fiatal szakterületként az írásszakértés is kiharcolta magának, hogy részt vehessen a bizonyítás segítésében. Az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1998. IM rendelet külön nevesíti az orvosszakértőt, a vegyészszakértőt, a közlekedési szakértőt.

A Be. 99.§(1) bekezdése alapján szakértő kirendelésére akkor van szükség, *„ha bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges”*. A rendelkező részből kitűnően az idézett feltételek esetén a törvényhozó

---

²² Katona Géza: Valós vagy valótlan, KJK. Bp., 1990. 21-22. o.

²³ dr. Vass Kálmán: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban, Kriminálisztikai Tanulmányok VI. KJK Bp. 1968. 5-6. o.

²⁴ dr. Vass Kálmán: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban, Kriminálisztikai Tanulmányok VI. KJK Bp. 1968. 6. o.

²⁵ Katona Géza: Valós vagy valótlan KJK. Bp., 1990. 35. o.

²⁶ dr. Vass Kálmán: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban, Kriminálisztikai Tanulmányok VI. KJK Bp., 1968. 6. o.

kategorikusan igenli a szakértő igénybevételét.²⁷ A különleges szakértelem fogalmát a törvény nem határozza meg, értelmezésében a szakirodalom sem egységes. A legmélyrehatóbban, véleményem szerint, Gödöny József elemzi:

„A különleges szakértelem határainak megvonásánál mindenképp előbb abból kell kiindulni, hogy ez a fogalom állandóan változó tartalmat takar. A tudományok, a technika, az ipar és a művészetek egyre újabb és újabb olyan ismereteket eredményeznek, amelyekkel csak az adott terület szakemberei rendelkeznek és amelyek így a büntetőeljárás szempontjából a különleges szakértelem fogalma alá esnek.”²⁸

Abban azonban a szerzők többsége kétséget kizáróan egyetért, hogy különleges szakértelem megindoklásakor a büntetőeljárás garanciális alapelveiből kell kiindulni. A terhelt védelemhez való jogát, a büntetőeljárás tárgyilagosságát és más eljárási alapelveket sértené, ha a jogalkalmazó saját szakismerete alapján maga döntené el a különleges szakértelmet igénylő kérdéseket.²⁹

A törvény annyiban nyújt segítséget, hogy megmondja, mikor kötelező szakértő alkalmazása:

„a) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés személy kóros elmeállapota, alkohol-, illetőleg kábítószerfüggősége,

b) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés kényszergyógykezelés vagy kényszergyógyítás szükségessége,

c) a személyazonosítást biológiai vizsgálattal végzik,

d) elhalt személy kihantolására kerül sor.”

(Vajon véletlen, hogy a törvényben még mindig csak az orvosszakértő kirendelésének vannak kötelező esetei?! Véleményem szerint vannak olyan területei a tudománynak, melyek alappal tarthatnának igényt arra, hogy kötelező kirendelési esetként bekerüljenek a szabályozásba!)

A szakértő kirendelésének kötelezettsége a nyomozó hatóságot, az ügyészt és a bírót terheli. A Be. eme rendelkezése előrevetíti, hogy a büntetőeljárás mely szakaszában kell/lehet alkalmazni szakértőt: mindegyikben!

---

²⁷ dr. Vass Kálmán: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban, Kriminológiai Tanulmányok VI. KJK Bp., 1968. 21. o.

²⁸ dr. Gödöny József: Igazságügyi szakértők a nyomozásban, Kriminológiai Tanulmányok III. KJK Bp., 1964. 7. o.

²⁹ dr. Vass Kálmán: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban, Kriminológiai Tanulmányok VI. KJK Bp., 1968. 24-25. o.

A szakértő kirendelése kirendelő határozattal történik. A határozatnak kötelező tartalmi elemei vannak, melyek alapján meg kell jelölni:

- a) a szakértői vizsgálat tárgyát és azokat a kérdéseket, amelyekre a szakértőnek választ kell adnia,*
- b) a szakértő részére átadandó iratokat és tárgyakat, ha az átadás nem lehetséges, az iratok és tárgyak megtekintésének helyét és idejét,*
- c) a szakvélemény előterjesztésének határidejét. (Be. 100.§ (1) bek.)*

A szakértőkről szóló 2/1988. IM rendelet 24. §-a a kirendelő határozat 7 kötelező elemét sorolja fel, mely jóval részletesebb előírást tartalmaz a kirendelő felé, mint a Be.. Mivel azonban ez „csak” egy miniszteri rendelet, a törvényhez képest a hierarchia tekintetében alsóbb helyet foglal el, ezért természetesen a Be. rendelkezései irányadóak. (Sajnos, mivel nyilvánvalóan a szakértőnek is nagyobb segítséget jelentene egy részletesebb határozat!)

A kirendelés nem csak írásban, határozattal, hanem szóban is történhet, amennyiben sürgős részvizsgálatra van szükség a szakvélemény elkészítéséhez. Erre leginkább a tárgyalást előkészítő szakaszban kerül sor, amikor a főkérdés eldöntéséhez tisztázni kell a részkérdést.

Főszabály szerint 1 szakértő kerül kirendelésre, de a vizsgálat jellegétől függően több szakértőt is alkalmazhatnak. A törvény meghatároz két kötelező esetet, amikor két szakértőt kell kirendelni: a halál okának és körülményeinek megállapításánál valamint az elmeállapot vizsgálatánál. (Be. 101.§ (1) (2) bek.)

A törvény 102. §-a meghatározza, hogy kit, mely szervezetet rendelhet ki az eljáró hatóság. E szerint kirendelhet: szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt, külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézmény vagy szervezetet, ha ez nem lehetséges, kellő szakértelemmel rendelkező személyt vagy intézményt. Amennyiben intézményt vagy testületet rendelnek ki, annak vezetője jelöli ki az eljáró szakértőt. (Be. 102.§ (1) (2) bek.)

Érdekes módon a jogalkotó az e körben szereplő határidőket egységesen 8 napban határozta meg (megkönnyítve ezzel a joghallgatók dolgát):

-a kirendelő 8 napon belül tájékoztatja a terheltet, a védőt és a sértettet szakértő kirendeléséről

-a gazdasági társaság, a szakértői intézmény, a szervezet ill. a szakértői testület vezetője a kirendelő határozat kézhezvételétől számított 8 napon belül értesíti a kirendelőt az általa megjelölt szakértő személyéről

-majd e közlést követően a kirendelő tájékoztatja a fenti személyeket közlés tartalmáról. (Be. 102. § (3) (4) bek.)

Természetesen a szakértők esetében is érvényesülnek kizárási okok. A 103. § (1) bekezdése kimerítő, 8-as felsorolást ad a kizárás eseteiről. Ezeknek két csoportját különböztethetjük meg: az összeférhetlenségi okokat valamint azokat az eseteket, amikor a szakértő „szubjektumában” rejlik a kizárás oka, pl. elfogultság, személyes meggyőződés. A szakértő köteles a vele szemben felmerült kizárási okot haladéktalanul jelenteni.

A fent említett okok a szakértő kizárásának kötelező esetei, de a jogalkotó lehetőséget ad arra a nyomozó hatóságnak, az ügyésznek és a bíróságnak, hogy a szakértőt a szakvélemény adása alól felmentse, fontos okból.(?)

A szakértőt értesítési kötelezettség terheli a kirendelő felé a következő esetekben:

- a) *a szakkérdés nem tartozik a szakértő ismereteinek körébe*
- b) *a szakkérdésben külön jogszabály alapján meghatározott intézmény vagy testület jogosult szakvéleményt adni*
- c) *a szakértői tevékenység ellátásában fontos ok akadályozza, így különösen, ha a tevékenység zavartalan ellátásának vagy a részvizsgálatok elvégzésének a feltételei nincsenek meg.*

A törvény meghatározza a szakértővel szemben támasztott követelményeket és az őt megillető jogosultságokat. Vegyük előbb szemügyre a kötelezéseket! A 104. § (1) bek. alapján köteles:

1. az ügyben közreműködni
2. igaz szakvéleményt adni
3. a tudomány állásának, korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök és módszerek segítségével elkészíteni a szakvélemény
4. az általa készített szakvéleményt a hatósághoz írásban benyújtani és szükség esetén szóban előadni
5. idézésre megjelenni

6. értesíteni a kirendelőt, ha annak a hatáskörébe tartozó intézkedés vagy eljárási cselekmény elvégzése szükséges.

A szakértőt megillető jogosultságok:

- a) jogosult megismerni az adatokat, melyek feladata ellátásához szükségesek (ez egyben kötelessége is!), e célból
- b) az ügy iratait megtekintheti, az eljárási cselekményeknél jelen lehet, a terhelttől, a sértettől, tanútól, többi szakértőtől felvilágosítást kérhet
- c) a kirendelőtől újabb adatokat, iratokat, felvilágosítást kérhet
- d) a neki át nem adott tárgyat megtekintheti, megvizsgálhatja, mintavételt végezhet
- e) személyt vizsgálhat meg, hozzá kérdést intézhet
- f) a szakértői vizsgálatért, a szakvélemény elkészítéséért, az eljáró hatóság előtti megjelenésért, az eljárásával felmerült költségéért és igazolt készkiadásáért azok megtérítésére jogosult.

A törvény szerint a szakértőn, az eljáró hatóságon kívül a terheltet és a sértettet is terheli kötelezettség, nevezetesen, hogy a szakértő vizsgálatának ill. beavatkozásának kötelesek magukat alávetni. (Be. 106.§)

A szakvélemény előterjesztése szóban történik vagy az eljáró hatóság által kitűzött határidőig, írásban. A Be. 108.§ (2) bekezdése foglalja magában a kötelező tartalmi elemek megnevezését. E szerint a szakvéleménynek tartalmaznia kell:

- a) a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokat (lelet)*
- b) a vizsgálat módszerének rövid ismertetését*
- c) a szakmai megállapítások összefoglalását (szakmai ténymegállapítás)*
- d) a szakmai ténymegállapításból levont következtetéseket, ennek keretében a feltett kérdésekre adott válaszokat (vélemény).*

A törvényi rendelkezésben nem találkozunk említéssel arról, hogy a kötelező tartalmi elemeknek milyen sorrendben kell állniuk, nincs egységes szerkezet meghatározva, nincs kikötés a terjedelemre nézve. Ez utóbbi természetesen a tényállás bonyolultságának, a szakértő igényességének függvénye.

Amennyiben több szakértő működött közre a szakvélemény létrehozásában, együttes szakvéleményről beszélhetünk, ha azonos véleményre jutottak (az összes közreműködő megjelölésével). Több szakághoz tartozó szakkérdésben a szakértők véleményüket egyesíthetik, egyesített szakvéleményben.

Ha a szakértő bíróság előtti meghallgatása szükséges, a bíróság a szakértőt idézi a tárgyalásra, amin a szakértőnek kötelező megjelennie. A bíróság megállapítja a szakértő személyazonosságát, az eseti szakértőt a hamis szakvélemény adásának következményeire, az igazságügyi szakértőt pedig a szakértői esküjére figyelmezteti. A szakértő ezután adja elő szóban a szakvéleményét és válaszol az esetleges kérdésekre.

A *Be. Más szakértő alkalmazása* címszó alatt szabályozza azokat az eseteket, amikor a kirendelt szakértő helyett vagy mellett új szakértő kerül kirendelésre. A következő lehetőségek vannak:

- a szakértőtől kért felvilágosítás, a szakvélemény kiegészítése nem vezetett eredményre
- a terhelt vagy a védő indítványozta új szakértő kirendelését
- amennyiben a szakvélemény a terhelt kényszergyógykezelésére vonatkozik, az arra jogosultak indítványozták új szakértő kirendelését
- az ügyész vagy a nyomozó hatóság által kirendelt szakértő mellé a védő vagy a terhelt másik szakértő kirendelését indítványozza
- ha a több szakértő által adott szakvéleményekben jelentős eltérés van, a vita eldöntése érdekében új szakértőt rendel ki a bíróság, az eljáró hatóság.

Most, hogy már szó esett a szakértő kötelességéről, szólni kell a kötelesség megszegésének eseteiről, azok következményeiről is. A *Be.* a következő kötelességszegéseket tartalmazza:

- a szakértő a közreműködést vagy a véleménynyilvánítást megtagadja →rendbírsággal sújtható és az okozott költségek megfizetésére kötelezhető
- a szabályszerű idézésre nem jelent meg →rendbírsággal sújtható
- a szakértő a szakvélemény elkészítésével, előterjesztésével indokolatlanul késlekedik →rendbírsággal sújtható
- a szakértő megszegi a 2/1988. IM rendelet 38. §-ába foglalt titoktartási kötelezettségét.

A téma bő terjedelme miatt nem mennék bele az olyan kérdésekbe, mint a szakvélemény bírói értékelése, hatása az ítéletre valamint a szakértő díjazása.

A szakvélemény értékelése

Katona Géza a szakvéleményt olyan sajátos jellegű bizonyítási eszköznek tekinti, amely nem egykönnyen illeszthető be a bizonyítási eszközök kettős: személyi és tárgyi bizonyítási eszközök rendszerébe. A szakvéleményt elsődlegesen, de nem kizárólagos jelleggel személyi jellegűnek tekinti, hiszen éppen úgy emberi szubjektum hozza létre, mint a tanú és a terhelt vallomását. De ezektől mégis eltér, mert a szakértői tevékenység objektív jellegű forrását, a vizsgálat tárgyát az eljáró hatóság bocsátja a szakértő rendelkezésére.³⁰

A szakértői bizonyítással kapcsolatos jogalkalmazói értékelés végső célja a szakvéleményben közölt bizonyíték bizonyító erejének megállapítása. Ennek a célnak a megvalósítása olyan értékelési folyamat végső eredményét jelenti, amely kiindulva a szakértő alkalmasságának és a szakértő rendelkezésére bocsátott bizonyítási eszközök hitelességének megállapításától, a szakvélemény mint bizonyítási eszköz hitelt érdemlőségének mérlegelésén keresztül folytatódik.³¹

A szakértői vélemény jogalkalmazói értékelése a bizonyítási tevékenység egyik legbonyolultabb mozzanata. Katona Géza úgy véli, hogy a nehézség a szakvélemény és értékelésének alapvető tartalmi ellentmondásból ered: a szakvéleményt a szakértő különleges szakismeretei birtokában alkotja, de a jogalkalmazó, aki az értékelést végzi, ezzel a különleges szakismerettel nem rendelkezik.

A jogalkalmazói értékelés leginkább vitatható mozzanata a szakértői vizsgálat áttekintése. A szakvéleményből ki kell tűnnie annak, hogy a szakértő a vizsgálat elvégzésére milyen módszert alkalmazott.³² A módszer alkalmasságát korszerűsége, célszerűsége, hatékonysága, tudományos megalapozottsága határozza meg.³³ Helytállónak tartom Katona Géza azon álláspontját, miszerint a vizsgálati módszer megválasztása a szakértő kötelessége és joga.

Az írásszakértői véleménnyel szemben általános elvárás, hogy a szakértő egyetlen megegyezésre alapítva nem mondhatja ki az összehasonlított írások azonos ember kezétől való származását. Az írás készítőjének azonosságát az összehasonlított kézírások megegyező sajátosságainak összessége bizonyítja. Emellett fontos kritérium,

---

³⁰ Katona Géza: Valós vagy valótlan, KJK. Bp., 1990. 302. o.

³¹ Katona Géza: Valós vagy valótlan, KJK. Bp., 1990. 303. o.

³² Katona Géza: Valós vagy valótlan, KJK. Bp., 1990. 318. o.

³³ Az igazságügyi szakértői vizsgálatok kézikönyve, Bp., 1976. 120. o.

hogy a szakértő kellő, elfogadható magyarázatot adjon az összehasonlított írásokban észlelt eltérő sajátosságok okairól.³⁴

Kiss Lajos úgy véli, hogy a szakértői vélemény értékelésének fázisát meg kell, hogy előzze a mérlegelés mozzanata. A mérlegelés definícióját szerinte Móra és Kocsis adja meg a legpontosabban:

*„A bíróságnak az a tevékenysége, amellyel a bizonyítás adatait rendbe szedi, azokat értékelés útján egységbe vonja és ennek eredményeképpen keletkező benső meggyőződése segítségével a tényállást megállapítja, a mérlegelés”*³⁵

A mérlegelés tehát, mint előzetes értékelés, a bizonyítás adatainak számbavételéből, elemzéséből és értékeléséből áll.³⁶

A szakértő mint a bíró segédje

Az alapvető kérdés az, hogy a bíró mekkora teret enged a szakértőnek, mennyire befolyásolja az ítélet kialakításában a szakvélemény. Vagy egyáltalán, van-e hatással a bíróra a szakvélemény?!

Először talán a szakértő definíciójából kellene kiindulni! A legtalálóbbszerintem dr. Székely János meghatározása: *„a szakértő nem bíró és nem is tanú, hanem olyan személy, aki különleges szaktudásánál fogva bizonyító eszközt szolgáltat”*.³⁷ Visszatérve a problémára, talán dr. Novák István szavai érzékeltetik legjobban a dilemmát:

„Amennyire egyszerű a szakértő megjelenését biztosító varázsige elmormolása (kirendelő végzés), annyira komplikálttá válhat a szakértővel szemben folytatott további bánásmód(...). Ezek a komplikációk sokfélék és sokoldalúak lehetnek, szélsőséges esetben elmehetnek a szakértő „rémmuralmáig” is, addig a merőben egészségtelen helyzetig, melyben a per szálai a bíróság kezéből kicsúsznak, a „tenort és vezényszót” a

---

³⁴ Katona Géza: Valós vagy valótlan, KJK. Bp., 1990. 341. o.

³⁵ Móra- Kocsis: A magyar büntető eljárásjog, Bp., 1961.

³⁶ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálatok alapjai, KJK Bp., 1977. 382. o.

³⁷ dr. Székely János: Szakértők az igazságszolgáltatásban, Magyar Jog 9/1979. 824. o.

szakértő veszi át és futtatja a jobb sorsra érdemes eljárást a „tragikus végkifejlet” felé.”³⁸

A fő problémát az jelenti, ha a bíró úgy gondolja, hogy a különleges szakértelem birtokában van és esze ágában sincs a témában nála sokkal jártasabb és képzett szakértőt kirendelni. Az érem másik oldalán pedig a szakértő képzeletét magát képzett jogásznak és gondolja úgy, hogy ezáltal neki kompetenciája van beleszólni olyan kérdésekbe, melyek egyedül és kizárólag a bírót érintik.

A megoldást talán az jelentené, ha toleranciával viseltetnének egymás iránt, vagyis szem előtt tartanák a kölcsönös egymásra utaltságot, valamint ha érvényesülhetne a „noli nue tangere” elv, miszerint a bíró ne vegye át a szakértő feladatait, de a szakértő se öltse jogászi, bírói talárt. Különösen igaznak bizonyul ez az állítás az írásszakértés viszonylatában, mely első látásra nem tűnik „bonyolult” tudománynak, valójában azonban sok gyakorlást és tanulást kíván.

Írásszakértés a hatályos jogi szabályozás tükrében

Az igazságügyi szakértői tevékenység szabályozásának alapját képezi a **2005. évi XLVII. törvény** az igazságügyi szakértői tevékenységről.

Az igazságügyi szakértők hatékonyabb működésének elősegítését szolgálta a szakértői önkormányzat jogainak és feladatainak meghatározására vonatkozó, az igazságügyi szakértői kamaráról szóló **1995. évi CXIV. törvény** megalkotása, amely a tapasztalatok szerint 1999. augusztus 1-jei hatállyal módosult. Az igazságügyi szakértői kamarának kötelezően tagja valamennyi igazságügyi szakértő, ideértve az intézetekben dolgozó szakértőket is.³⁹

A szakértői névjegyzék számítógépes nyilvántartását az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium végzi, a kormány **53/2001. (IV. 3.) kormányrendelete** értelmében; az igazságügyi szakértőkkel kapcsolatos, a nyilvántartásban szereplő

---

³⁸dr. Novák István: A bíró és a szakértő, Magyar Jog 6/1991. 359. o.

³⁹ Melegh Gábor: Az igazságügyi szakértői tevékenység helyzete, alakulása a hatályos szabályozás tükrében, Rendészeti Szemle 2007/12. 3. o.

adatokhoz a világhálón keresztül is hozzá lehet jutni. Ezen a helyzeten nem változtat az, hogy az imént hivatkozott kormányrendelet időközben az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről szóló **210/2005. (X. 5.) kormányrendelet** hatályon kívül helyezte.⁴⁰

A felszámítható szakértői díjat az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló **3/1986. (II. 21.) IM rendelet** határozta meg. A díj meghatározásánál kétféle rendszer működött. Egyes szakértői vizsgálatokért előre meghatározott tételes díj számítható fel, a többi esetben a szakértő az elvégzett munkájáért óradíjra jogosult. Ezen túlmenően a szakértő kérhette költségeinek, valamint a hatóság előtti megjelenésével kapcsolatos kiadásainak a megtérítését. A hatályos szabályok szerint a szakértők óradíja 2003. január 1-jén 1600 forintra emelkedett.

További jogszabályok:

9/2006. (II. 27.) IM rendelet - az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről

10/2006. (III. 7.) IM rendelet - az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges jogi oktatásról és vizsgáról

19/2006. (IV. 24.) IM rendelet – az igazságügyi szakértői igazolványról

27/2006. (X. 5.) IRM rendelet – az igazságügyi szakértői alapismeretek oktatásáról és vizsgájáról

30/2006. (XII. 21.) IRM rendelet – az igazságügyi és rendészeti miniszter irányítása alá tartozó igazságügyi szakértői szakterületeken az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges szakmai gyakorlat szakirányú jellege igazolásának eljárási rendjéről

33/2007. (VI. 22.) IRM rendelet – az igazságügyi szakértői testületek szervezetéről és működéséről

282/2007. (X. 26.) Kormányrendelet – a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről.

---

⁴⁰ Melegh Gábor: Az igazságügyi szakértői tevékenység helyzete, alakulása a hatályos szabályozás tükrében, Rendészeti Szemle 2007/12. 3. o.

II. rész

Az írásszakértés

A kézírás

A kézírás a központi idegrendszer által irányított, összetett tevékenység, amely a gondolatok grafikai megjelenítéséhez szükséges, beidegzett reflexmozgások következtében jön létre. Az írás egyéni jellegét az adja, hogy minden írni tudó ember íráskészségei egyediek és azok egységében és összességében csak a meghatározott egyén írását jellemzik.⁴¹

A kézírás fogalma a mindennapi beszédben három gondolati tartalmat jelöl. Jelenti az emberi cselekvés egy speciális módját, valamely íróeszközzel történő megörökítését, másodsorban e cselekvés produktumát, a kézzel írt szöveget, az iratot, végül valakinek az írását a maga sajátos jellegével, jellemző sajátosságaival.⁴²

Az ember kézírása nem veleszületett, hanem tanult mozgás, meghatározott jeleket, az írásjegyeket leképező mozdulatok összefüggő és egymást követő láncolata. Az írómozgás egyrészt differenciált mozgás, amely a vázizomzat működésének az egybehangolása révén jön létre, másrészt specifikus mozgás, mivel az írás folyamán az írónak meghatározott tárgyi feltételekhez kell alkalmazkodnia.⁴³

Pszichológiai aspektusból a kézírás „bonyolult mozgáskészség, amely magában foglalja a technikai készséget, más szóval az írás helyes módszereinek és eljárásainak készségét, a grafikai készséget, azaz az írásjegyek papíron történő gyors és pontos ábrázolásának készségét, vagyis az írásjegyek használati szabályainak ismeretét és ezen írásszabályok alkalmazásának készségét a tartalom közvetítésénél.⁴⁴

---

⁴¹ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 501-502. o.

⁴² dr. Vass Kálmán: A kriminálisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia, Kriminálisztikai Tanulmányok VII. KJK Bp., 1969. 207. o.

⁴³ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 503. o.

⁴⁴ dr. Vass Kálmán: A kriminálisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia, Kriminálisztikai Tanulmányok VII. KJK Bp., 1969. 207. o.

Az írás, mint készség

A készségek eltérően a képességektől, cselekvésmódok. A mozgások automatizálódásának eredményeként azok a cselekvések, amelyek révén a mozgások végbemennek, készségekké alakulnak. Az írás is egy ilyen készség, melynek automatizálódása időhöz kötött folyamat, kialakulásához több évi gyakorlás szükséges.

Az íráskészség kialakulása négy alapvető szakaszban történik, a folyamatot befolyásolják a módszeres írástanítást megelőző, ún. orientációs időszak történései is. Az orientációs időszakot az íróeszközzel való ismerkedés, a rajz és a „kvázi” írás megjelenése jellemzi. Az 5-6 éves gyermekek az iskolai írásoktatás megkezdése előtt már megértik a rajz és az írás közti különbséget és bizonyos mértékig elsajátítják az írás mint mozgásos cselekvés egyes elemeit.

Az íráskészségek kialakulásának első szakaszában a betűelemek leképzésének elsajátítása történik. A második szakasz főbb jellemzői az írásjegyek értelmi jelentésének rögzítése és a betűk helyes leírásának elsajátítása. A harmadik szakaszban az író figyelme a betűk előírászerű kapcsolására, a grafikai alakzatok megfelelő méretének, dőlésének a vonalvezetés helyességének és az írásnyomás ritmikus egyenletességének biztosítására irányul. Ebben a fejlődési periódusban történik a szavak helyes hang-betű összetételének és a helyesírás szabályainak rögzülése. A fejlődés negyedik szakaszában teljesen kialakulnak az író technikai, grafikai és ortografikus íráskészségei. Az írómozgás gyorsá és automatikussá válik.⁴⁵ Mindezek alapján levonhatjuk a következtetést: az íráskészség kialakulása sok gyakorlás és hosszú idő eredménye.

Az íráskészség változhat. Ezek a változások létrejöhetnek rendkívüli körülmények, szokatlan testtartás, szokatlan testhelyzet, testtartás, szokatlan íróeszköz, szokatlan íráshordozó folytán és egyéb technikai tényezők következtében. A grafikai elemek formai megjelenítésében tapasztalható minden egyénnél egy bizonyos fokú változatosság. Ezt a jelenséget a kézírás variabilitásaként határozzuk meg.⁴⁶

---

⁴⁵ dr. Vass Kálmán: A kriminalisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia, Kriminalisztikai Tanulmányok VII. KJK Bp., 1969. 208-211. o.

⁴⁶ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika, BM Kiadó 2004. 504. o.

A kézírás azonosítása

A szakértői vizsgálat célja, hogy olyan véleményt lehessen alkotni, amely valamely tény eldöntéséhez segítséget nyújt. Az írásszakértő nem azt állapítja meg, hogy egy adott kézírás személy szerint kitől származik, és az illető milyen jellemző tulajdonságokkal rendelkezik, hanem a rendelkezésre bocsátott írásművek összehasonlításával abban foglal állást, hogy azok egy és ugyanazon személy vagy különböző személy kézírásai-e.⁴⁷

A kézírások vizsgálata során, amikor az írást készítő személyt kell azonosítani, minden esetben a kriminalisztikai tudományok alapján működő igazságügyi írásszakértőt kell igénybe venni.⁴⁸

Kriminalisztikai szempontból a kézírás alapján történő személyazonosítás nem feltétlenül konkrét személy-megállapítást jelent. Igen gyakran csak az azonos kézeredet voltának megállapítása történik, amely mögött a konkrét személy esetleg ismeretlen marad. Az első változatban ismeretlen eredetű kézírásokat vetünk össze ismert személyek kézírásaival avégett, hogy a kérdéses kézírásokat ezek az ismert személyek írták-e vagy sem. A második esetben ismeretlen kézeredetű kézírásokkal hasonlítunk össze az azonos kézeredet megállapítása vagy kizárása végett. Ez utóbbi vizsgálat során a konkrét személy ismeretlen marad, de a közös vagy eltérő kézeredet megállapítása nyomozástaktikai szempontból rendkívül jelentős.⁴⁹

Ezekben a vizsgálatokban azonosítás történik, mivel kézírások összevetéséről, összehasonlításáról van szó, azonosság vagy különbözőség megállapítása végett. Éppen ezért az ilyen jellegű vizsgálatokat együttesen a kézírások azonosítási vizsgálatának nevezzük. Ez a művelet, értelemszerűen, csak több, legalább két kézírás viszonylatában történhet. Ez a viszony fennállhat kérdéses írások (ismeretlen kézeredetű) és írásminták (ismert kézeredetű írások) valamint csak ismeretlen kézeredetű (inkriminált) írások között.⁵⁰

---

⁴⁷ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika, BM Kiadó 2004. 505. o.

⁴⁸ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika, BM Kiadó 2004. 506. o.

⁴⁹ dr. Vass Kálmán: A kriminalisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia, Kriminalisztikai Tanulmányok VII. KJK Bp., 1969. 230. o.

⁵⁰ dr. Vass Kálmán: A kriminalisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia, Kriminalisztikai Tanulmányok VII. KJK Bp., 1969. 230. o.

Kézírásokat különböző céllal hasonlítunk össze. Azonosítási vizsgálatról csak akkor beszélhetünk, ha a kézírás-összehasonlítás célja az azonosság, vagyis a közös kézeredet megállapítása vagy kizárása.

Az ember írása rendkívül egyedi dolog: nincs két olyan ember, akiknek teljes mértékben megegyezne. Sőt, egy ember írása is folyamatosan változik, alakul. Ki ne emlékezne a hét éves irka-firka betűkre, majd a 13 évesen művészi pontossággal megszerkesztett kézírásokra, végül a felnőtt, rohanó élet rövidítéseire, hűtőszekrényre kiragasztott néhány szavas üzeneteire. Az íráskészség azonban még felnőtt korban is fejlődik, néha negatív értelemben, pl. betegség eredményeként. Az e tudományágban rejlő lehetőségek tárházát kínálják a szakértők számára ezek a folyamatos változások felismerése, tettenérése.

Mindannyian képesek vagyunk arra, hogy felismerjük egy bizonyos személy kézírását, de az már meghaladná a tudásunkat, hogy egy szándékosan, e mintára torzított írást látva is határozottan kijelenthetnénk, ez ugyanaz a kézírás! Dr. Zakaria Erzinclioglu ezt az elméletet lefordította almákra: adunk valakinek egy piros almát, majd odavezetjük egy fához és megkérdezzük, feltételezi-e, hogy az alma arról a fáról származik. Miután megvizsgálja a fát, és rájön, hogy a fán sárga almák teremnek, azt fogja válaszolni, hogy nem származhatott erről a fáról. De mi történik akkor, ha egy piros almát termő fához vezetjük? Valószínűleg azt fogja mondani, hogy könnyen származhat erről a fáról, de ebben nem biztos, mivel sok piros almát termő fa létezik. A folyamat megfelelően úgy zajlana le, hogy megmutatjuk neki az összes lehetséges, piros almát termő fát és azután kérdezzük meg, hogy a kezében levő alma melyikről származik. Alapvetően nem találna különbséget az almák között, de felfedezne sok apró eltérést.⁵¹ Az írásszakértő is így dolgozik: sok apró eltérésből levonja a megfelelő konzekvenciát.

---

⁵¹ dr. Zakaria Erzinclioglu: Helyszínelők, Alexandra K. 2004. 157. o.

Irányzatok az igazságügyi kézírásvizsgálatban

Elsőként említeném a kézírásvizsgálat ismérveirő grafognosztikai módszerét, melynek alapjait Bertillon francia kriminalista rakta le. Szerinte a kézírás-azonosítást ugyanolyan szempontok alapján kell végezni, mint az antropológiai személyazonosítást; ki kell dolgozni a kézírás sajátosságainak tanát. A szakvéleménynek Bertillon szerint két részből kell állnia: a kézírások összehasonlításából és a kérdéses iratok hamis voltának vizsgálatából. Az összehasonlító vizsgálatot két fényképen kell elvégezni, melyekből a szavakat ki kell vágni és egymás mellé helyezni. Ezen metódus további képviselői: Ottolenghi, Schneiker, Wentzel.⁵²

A második módszer a grafometriai kézírásvizsgálat, melynek kidolgozója Locard, aki Bertillon elgondolásait használta fel saját metodikája kialakítása során. A grafometria alap gondolata az igazságügyi írásszakértői vizsgálatok objektívebb alapokra helyezése. Locard kiindulási gondolata, mely szerint „megismerni annyit jelent, mint megmérni”, vagyis mennyiségi karakterisztikákon keresztül kíván a minőséghez közelíteni. Módszerét grafometriai analízisnek nevezi. Természetesen maga Locard hozzáteszi: „a grafometriai elemzés nem old meg minden szakértői problémát, nem megy csoda számban, és nem teszi feleslegessé a többi szakértői eljárásokat”.⁵³

A grafológiai irányzat esetében: a grafológia szóeredetét tekintve írástudomány, így hozzátartozna mindenírással foglalkozó ismeret, még az írásszakértés is. Helyes és általánosan elfogadott értelmezésben a grafológia kézírás alapján való jellemábrázolást jelent. Céljait és tartalmát tekintve a grafológia inkább pszichológia, s nem igazságügyi írásvizsgálati irányzat, mégis rendkívüli hatással volt az igazságügyi írásvizsgálat fejlődésére. Két fő irányzata van, a pszichografológia és a fiziografológia.⁵⁴

---

⁵² dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapjai, KJK Bp., 1977. 25. o.

⁵³ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapjai, KJK Bp., 1977. 26-29. o.

⁵⁴ Kaszab-Szóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Központ Bp., 2003. 178.o.

Az írásazonosítás feladata

A kriminalisztikai kézírásvizsgálat klasszikus és alapvető feladatát annak megállapítása képezi, hogy kinek a kezétől származik valamely kézírás, amelynek kézeredete ismeretlen, kétes vagy vitás.⁵⁵

Az írásazonosítás során általában két vagy több írás készítőjének azonosságát vagy eltérését, azaz a kézeredetet állapítja meg. E tevékenység alapvetően kriminológiai jellegű, eldöntheti, hogy az adott ügyben történt-e bűncselekmény.

Az írásszakértői egyedi személyazonosítás módszerének a lényege, hogy a vizsgált írások egyedi jellegének az elszigetelt, teljes feltárása, az egyes írásművekben megismert egyedi jellemzők módszeres összehasonlítása, majd az összehasonlítás során tapasztalt értékelése alapján a véleményalkotás.⁵⁶

A kézírás, mint az ember írómozgásának produktuma, előfordulhat: betűből írott szöveg és aláírás, számjegyek és egyéb grafikai ábrázolások formájában illetve vegyesen. Az írásjegyekkel készített szöveg és az aláírások írásszakértői vizsgálatát a szakirodalomban megkülönböztetik egymástól, minthogy mindkét részterület sajátos vonásokkal is rendelkezik. Ritkábban kerül sor az egyéb grafikai ábrázolások igazságügyi vizsgálatára, de előfordul a gyorsírás-jegyek, rajzok, ábrák, sőt grafikai képek szakértői vizsgálata is.⁵⁷

A *Revue internationale de criminologie et de police technique* 1967. 4. szám például Van Gogh egyik rajzának írásszakértői vizsgálatáról tudósít a rajz hitelességének megállapítása végett.

---

⁵⁵ dr. Vass Kálmán: A kriminalisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia, *Kriminalisztikai Tanulmányok VII.* KJK Bp., 1969. 177. o.

⁵⁶ dr. Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika*, BM Kiadó 2004. 506. o.

⁵⁷ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapjai, KJK Bp., 1977. 42. o.

Az írásszakértői vizsgálat szakaszai

1. Az előzetes vizsgálat

A szakértői vizsgálat kirendelésének tanulmányozása, amikor is a szakértő ellenőrzi a hitelt érdemlő és tudományosan megalapozott szakértői vélemény kialakításához szükséges jogi és szakmai feltételek meglétét. Ennek során vizsgálni kell, hogy fennáll-e valamilyen kizáró ok, be lehet-e tartani a határidőket, a feltett kérdésekre lehet-e válaszolni. Mindezek mellett fontos kritérium még, hogy az írásszakértő kompetenciájába tartozzon a kérdés, a szakértő ellenőrizze, hogy megérkeztek-e a megjelölt iratok és végül, hogy a megküldött anyagok mennyiségben és minőségben vizsgálhatók-e.⁵⁸ Az előkészítő szakasz kiemelten fontos része a kérdéses iratok és az összehasonlító anyag előzetes vizsgálata, mely során tisztázni kell, hogy történt-e változás az irat eredeti állapotában a lefoglalás pillanatától a vizsgálat megkezdéséig terjedő időben, felmerül-e a technikai úton elkövetett hamisítás gyanúja illetve, hogy tükröződik-e valamilyen rendkívüli íráskörülmény.⁵⁹

2. Részletes vizsgálat

Ezen szakasz keretében a szakértő fénymásolatot készít az eredeti anyagok megóvása céljából. (A különböző mozzanatok során már megszületik az első benyomás a kézeredetet illetően.) Az íráskép átfogó, több jellemzőt érintő vizsgálata során az egyes betűk és azok részeinek és kiegészítő írásjeleinek elemzése történik.⁶⁰

3. Összehasonlító vizsgálat

A szakértői tevékenység „magja”. Az egyedi személyazonosítás kézírászakérői módszerének lényege a vizsgált írások egyéni jellegének teljes feltárása és ezen jellemzők különböző iratokból megismert kifejeződésének módszeres összehasonlítása.

---

⁵⁸ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 191. o.

⁵⁹ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 191. o.

⁶⁰ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 196. o.

Tehát minden azonosítási eljárás olyan módszer, amely több összehasonlító ismérvnek az azonosítandó tárggyal történő összevető vizsgálatát jelenti.⁶¹

4. Értékelés, szakértői vélemény kialakítása

A szakértő az összehasonlítás eredményeként: több részkövetkeztetést végez, különböző azonossági összefüggéseket állapít meg, az összehasonlítás során belső szakmai tényeket, bizonyítékokat tár fel és információkat gyűjt. Az értékelés során a megegyező és különböző sajátosságok értékelése a feladat, melynek során eldönti, hogy melyek tartja „értékesebbnek”. A szakértői vélemény közbenső tényeken, összefüggéseken alapszik. Ezek képezik a szakértői következtetés bázisát. Ha a részletes vizsgálatokat megfelelő módszerrel és kellő alapossággal illetve körültekintéssel végzi a szakértő, annyi és olyan értékű sajátosságot tárhat fel, amelyek az értékelést követően alkalmasak a kívánt konklúzió levonására.⁶²

5. Mellékletek készítése

A leírt megállapításokat minden esetben illusztrálni kell. Ennek kivitelezése történhet fényképezéssel, fénymásolatokkal. A fényképeket olyan nagyításban kell elkészíteni, hogy a sajátosságok jól áttekinthetőek és bejelölhetőek legyenek Minden fénykép alá magyarázatot kell írni. A képeket be kell számozni és meg kell nevezni, hogy milyen részről, milyen célra készültek.

A szakértői gyakorlat alapján megegyező sajátosságokat piros, az eltérőeket zöld színnel jelöljük a mellékletben.

A melléklet részét képezi még a díj- és költségjegyzék.

---

⁶¹ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 215. o.

⁶² dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 5216. o.

A kézeredet vizsgálata körében felmerülő kérdések

1. Az ügyben releváns irat kézírását és a mintaként értékelt írást ugyanazon személy készítette-e?
2. A kérdéses iraton lévő kézírásszövegeket teljes egészében egy és ugyanazon személy készítette-e?
3. A kérdéses iraton lévő aláírást az aláírás-mintákat készítő személyek közül ki írta?
4. A kérdéses írás természetes körülmények között létrejött valódi kézírás-e, vagy valamilyen módszerrel készült utánzat, másolat?⁶³
5. A számításba vehető személyek közül ki írta vagy kik írták a kérdéses kézírást vagy annak egy részét?
6. Különválasztható-e a kérdéses kézírás értelmi szerzője és írója? (Ezt a kérdést nyelvész szakértő igénybe vételével kell megválaszolni!)
7. Ugyanaz vagy több személy készítette-e az adott kézírást?
8. Indokolhatók-e az írás természetes variabilitásával az adott írásban tapasztalt eltérések, a különböző írásjegyek tekintetében?
9. Milyen egyéni jellegzetességek alapján kutatható a kézírás készítője?
10. A hamisítással kapcsolatban: valódi vagy hamisított a kézírás, milyen módszerrel készítették a kérdéses kézírást, milyen segédeszközt használtak?⁶⁴

Az írásszakértői vizsgálatokhoz szükséges eredeti írások, minták

Az írásszakértői vizsgálatokhoz a kérdéses eredeti írásokra és az összehasonlítás céljára megfelelő minőségű, elégséges mintára van szükség. A minták közül a

---

⁶³ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 506. o.

⁶⁴Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 186-187. o.

keletkezés körülményeiből adódóan- spontán és kísérleti, vagyis próbaírás-mintákat különböztetünk meg.⁶⁵

Spontán minta az az írásmű, amely a vizsgált eseménytől függetlenül keletkezett, és bizonyíthatóan attól a személytől származik, akinek az írását vizsgálni kívánjuk. A spontán mintákban teljességgel tükröződnek az író személyére jellemző grafikai sajátosságok.⁶⁶

Követelmény a spontán írásmintával szemben, hogy az eljárás megindulása előtt keletkezzen, lehetőleg egyidős legyen a vizsgálandó irattal, vagy minél közelebb legyen elkészítésének ideje a bizonyítékul szolgáló irat elkészítésének idejéhez. Ha nincs rajta dátum, egyéb bizonyítékok beszerzésével kell megállapítani a készítés idejét. Spontán írásmintát lehet beszerezni a munkahelyről (önéletrajz, jegyzetek, stb.), hivataloknál, rokonoknál, lakáson, táskában (naptár, feljegyzések). Lehetőleg olyan spontán mintát kell választani, amelyben előfordulnak ugyanazok a kifejezések, betűk, szavak, mint a vizsgált írásban. Minél több a tartalmi hasonlóság, annál értékesebb, konkrétabb lesz az írásszakértői vélemény. Törekedni kell, hogy az írásminta hasonló jellegű írásból álljon, mint az összehasonlító irat. (pl. a vizsgálandó irat levél vagy aláírás, akkor a spontán minta is aláírás vagy levél legyen) A spontán írásminta lehetőleg hasonló írásszerrel és hasonló papíron készüljön, mint a vizsgálandó irat. Abban az esetben, ha nem sikerül beszerezni a spontán mintát, feltételezeten spontán írásmintát kell beszerezni (pl. jegyzőkönyvek). Ha a vizsgálandó írást olyan személy készítette, aki több nyelven is ír, akkor, ha megoldható, be kell szerezni különböző nyelven készített írásait is, de mindenképpen szükséges a vizsgálandó anyaggal azonos nyelvű írás is.⁶⁷

A kísérleti vagy *próbaírás* az eljárás során keletkezett, és készítője tud arról, hogy azt szakértői vizsgálatra készíti. A próbaírás-mintákban előfordulhatnak a pszichikai vagy a fizikai állapotból adódó torzulások, szándékos torzítások. A torzítások és az időbeliség az, ami a kérdéses irat és a mintakézírások között fontos tényező. Azért, hogy ez ne befolyásolja a vizsgálat eredményét, fontos a spontán kézírások mindenkori beszerzése.⁶⁸

A próbaírás felvételének célja a próbaírást adó személy természetes írásának és fogalmazásának megismerése, a számításba vett személy olyan írásra készítése, mint ahogy a kérdéses írást írta, illetőleg ahogyan azt írnia kellett volna, ha ő volna a

---

⁶⁵ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 512. o.

⁶⁶ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 512. o.

⁶⁷ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 192-193. o.

⁶⁸ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 512. o.

kérdéses írás készítője. A próbaírások összehasonlítási jelentőségét növeli a kézeredet megbízhatósága, a könnyű összehasonlíthatóság, melynek alapja, hogy az összehasonlítási minta tartalmában, nyelvezetében, a használt íróeszközben megfelel az ügy körülményeinek ismeretében felállított követelményeknek. Ezen kívül a próbaírást készítő személy magatartásának, írásmódjának és írástempójának megfigyelésére is lehetőség nyílik írás közben.⁶⁹

A próbaírás készítésének hátrányai is lehetnek: más időben készül, mint a vizsgálandó irat, nagyobbak a torzítási lehetőségek, a próbaírásra felkért személy megtagadhatja a próbaírás készítését, az adott betűformával vagy adott írásmóddal rögzített mintakészítést.⁷⁰

A próbaírás felvétele

Az eljárás során, a szakértői vizsgálat céljából, írásminták készíttetésének lehetőségei: diktálással, szövegrész (újság, könyv) szabadkézi másoltatásával, meghatározott témáról készített szabad fogalmazás által, az aláírásoknál a teljes névleírás, megszokott névleírás és, ha szükséges, szignó vagy kézjegy írásával. A kérdéses kézírást vagy aláírást másoltatni tilos, mivel az így készült mintákról csak az állapítható meg, hogy a készítő képes-e és ha igen, milyen fokban grafikai képeket másolni.⁷¹

Mivel a kézírásnál az írómozgás mozdulatai az azonos formai struktúrák leképezésénél tükröződnek a vonalszerkezetben, fontos az inkriminált irattal azonos írásmódban készült szöveghű minták felvétele.⁷²

Az írásminták felvételének általános feltétele tollbamondás esetén, hogy figyelni kell a próbaírást készítő személy torzítási szándékára. Ennek jele lehet, hogy az írást készítő igyekszik lassan írni. Ebben az esetben gyorsítani kell a diktálás ütemét. Amennyiben kapkodva ír, lassítani kell a diktálás ütemét, egyes szavakat, a szöveg

---

⁶⁹ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 193. o.

⁷⁰ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 194. o.

⁷¹ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 513. o.

⁷² dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 514. o.

különböző részein több alkalommal is le kell írni. Általános szabály, hogy a próbaírás diktálásánál egyenletes, nyugodt hangon kell a szöveget mondani. A diktálás gyorsaságának meg kell egyeznie azzal a sebességgel, amellyel feltehetően írni szokott az adott személy. Ha a diktálás sebességének változtatásával nem lehet a torzítási szándékot közömbösíteni, akkor önálló írásbeli feladatot kell adni.⁷³

Azokat a szavakat, amelyek kiejtése eltér a helyesírástól kiejtésük szerint kell diktálni. Írásjeleket, vesszőket nem kell tollba mondani. A próbaírást készítő személy helyesírásra vonatkozó kérdéseire a következő választ kell adni: írjon mindent úgy, ahogy azt általában szokta. A diktálás során nem szabad külön hangsúlyozni egyes szavak leírásának sajátosságait. Nem szabad meghatározni a betűformákat, a betű nagyságát, az írás balra vagy jobbra dőlését. A diktálást nem helyettesítheti valamilyen írat másolása. A szövegnek, a megszólításnak, a keltezésnek a papíron való elhelyezését a mintát író személyre kell bízni.⁷⁴

A vizsgálandó iratot a próbaírást készítő személy a próbaírás készítése alatt nem láthatja. A próbaírás készítését néhány perces szünet után meg kell ismételni legalább háromszor, úgy, hogy az előzőleg írt szövegeket ne lássa. A próbaírás készítése legalább egy oldal hosszúságú legyen. Minél rövidebb ugyanis a vizsgálandó szöveg, annál hosszabb próbaírásra van szükség, hogy az azonosítási folyamat elvégezhető legyen.⁷⁵

Ha feltételezhető, hogy a vizsgálandó irat bal kézzel készült, illetve bal kezes személy jobb kézzel írta, akkor hasonló módon kell felvenni a próbaírást is. Először a szokásos író kézzel, majd néhány perces szünet után, új lapon, a másik kézzel kell a próbaírást felvenni, melyet külön záradékban fel kell jegyezni.

Ha a próbaírást készítő személy szemüveget visel íráshoz, olvasáshoz, ezt részére a próbaírás felvételénél is meg kell engedni. Ha feltételezhető, hogy szemüveget viselő személy szemüveg nélkül írta a vizsgálandó szöveget, akkor először szemüveggel, majd néhány perc múlva anélkül kell elvégeztetni a próbaírást.

Ha feltételezhető, hogy a vizsgálandó szöveget rendkívüli testhelyzetben készítették (állva, fekve, fektetett papíron, kesztyűben, hidegben...), akkor a próbaírás általános, ülő testhelyzetén kívül hasonló körülmények között is fel kell venni a próbaírást.⁷⁶

---

⁷³ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft Bp., 2003. 194. o.

⁷⁴ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft Bp., 2003. 194. o.

⁷⁵ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft Bp., 2003. 195. o.

⁷⁶ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft Bp., 2003. 195. o.

A próbaíráshoz hasonló írószert és lehetőleg ugyanolyan olyan színű és fajta papírt, nyomtatványt kell beszerezni, mint amilyennel a vizsgált mintát készítették.

A próbaírás minden lapját a következő szöveggel kell befejezni: „a fenti szöveg a kezem írása”, majd dátum és aláírás.⁷⁷

A próbaírás felvételének másik módja az, amikor önálló írástevékenységgel készül a próbaírás: ha hosszabb „lélegzetű”, saját fogalmazású, saját felépítésű írásos anyagot íratnak az azonosítás érdekében. A cél annak a megállapítása, hogy a személy el tud-e készíteni valamilyen írásos feladatot, vagy a fogalmazási stílusának, nyelvtani problémák ismeretének, a szövegezési és az egyéb sajátosságainak a megállapítása szükséges.⁷⁸

Másolással ritkán készítenek próbaírást. Alkalmazható figyelemelterelésre (pl. könyvből másolás). Ilyenkor a másolást végző kénytelen a szöveg követésére koncentrálni és az írását kevésbé torzítja. A másolással készített próbaírásnál választ kapunk a másolással összefüggő szótévesztésekre, hibákra, bizonyos jelek (nyomdai jelek) ismeretének a hiányára és így azok szolgálai utánzására. A kérdéses kézírásos szöveget nem szabad lemásoltatni, de a próbaírás utolsó fázisaként bizonyos aláírást lehet másoltatni. A másolással készítendő írásminták felvételének általános feltételei, hogy a próbaírást készítő személynek a próbaírás előtt vagy közben a vizsgálandó iratot bemutatni nem szabad.⁷⁹

Mivel lényeges törvényszerűség, hogy az írómozgásban az egyik befejező mozdulat kiváltja a következő mozgássor kezdetét, célszerű az inkriminált aláírás szöveghű leírása is.⁸⁰

Próbaírás készítésére senkit nem lehet kötelezni. Próbaírás készítéséről, annak megtagadásáról fénykép illetve egyéb felvétel készíthető, az eljárásról pedig minden esetben jegyzőkönyvet kell felvenni.

A próbaírást készítettőnek az írás lefolyására vonatkozó tényrögzítő záradékot kell készítenie, amiből azonosítható módon, pontosan ki kell tűnnie annak, hogy azt ki, milyen feltételek, körülmények között készítette, hogy a próbaírás készítője hogyan viselkedett, ideges volt-e, kért-e szünetet, milyen írástempóban írt, elutasítóan viselkedett-e vagy segítőkész volt, a viselkedésében észlelt-e valami szokatlant. Ha a próbaírás készítése és az inkriminátum között hosszabb idő telt el, fel kell tární, hogy az

---

⁷⁷ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 194-195. o.

⁷⁸ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 515. o.

⁷⁹ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 515. o.

⁸⁰ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 515. o.

írást készítő személy körülményeiben, egészségi állapotában volt-e olyan változás, amely az írást befolyásolhatná. Ha volt, akkor azt is záradékban kell közölni a szakértővel. A záradékot a próbaírást készítő írja alá. Az írásminta felvételére, íratására is célszerű felkészülni, mivel a kérdéses írás grafikai összetevőinek ismeretében lehet csak meghatározni a minta szövegét vagy az aláírásokat.⁸¹ (Itt jegyezném meg, hogy a tapasztalat azt mutatja, hogy amikor, bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja esetén, a nyomozó hatóság arra döntésre jut, hogy írásszakértő igénybe vétele indokolt, általában a nyomozó hatóság tagja teszi fel a próbaírást. Sajnos ez nem mindig célra vezető, ugyanis, természetesen, nincsenek a megfelelő eljárási procedúra ismeretének birtokában. Normál esetben a próbaírás felvételére is indokolt lenne az írásszakértő felkérése.)

Az aláírások vizsgálata körében felvett próbaírások

Az aláírás szakértői vizsgálatához szükséges írásminták beszerzésének és a próbaírások felvételének általános szabályai néhány kivétellel megegyeznek az írás felvételének szabályaival.

Az aláírás-minták felvételével egy időben folyóírás-mintát is fel kell venni.

Ha gyanú merül fel arra, hogy az adott személy valamely más személy nevében készített aláírást, e személy nevében készített aláírásokat is kell vele íratni. Ezen kívül fontos olyan szöveg diktálása, amelyben több alkalommal szerepel az adott személy neve.⁸²

Az aláírások vizsgálata esetén célszerű eljárásmódok a próbaírás felvételére: a kérdéses aláírással azonos írásmódban kell készíttetni a mintákat (pl. a nyomtatott nagybetűs, a tagolt kisbetűs, a folyóírás). Az inkriminált aláírással azonos szöveget kell diktálni a mintavételkor. A kérdéses aláírást, névleírást, szignót, kézjegyet azonos betűkapcsolatot tartalmazó szavak, helységnevek változó diktálásával (15-20 esetben)

---

⁸¹ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 516. o.

⁸² Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 196. o.

kell leírni. A nevek egymás utáni íratásánál célszer az addig leírt grafikákat letakarni, hogy az író személy ne a már leírt formát másolja.⁸³

A grafológus és az írásazonosító elválasztása

A köztudatban a kettő nem válik el egymástól. Ugyan a grafológus és az írásazonosító is írásszakértő, vizsgálatuk, eljárásuk azonban merőben eltérő.

A grafológus a kézírás elemzése alapján (büntetőeljárásban) az elkövető személyiségéről von le következtetések, míg az írásazonosító annyit tesz, hogy megállapítja két vagy több írásról, hogy azok ugyanattól a személytől származnak-e. Ennek tükrében a céljukban találhatjuk meg a fő különbséget! A grafológus célja a jellemvonások, betegségek felderítése; az írásazonosítóé a bizonyíték készítése, kézírás, gépírás, aláírás valódiságának, hamisságának, torzítottságának megállapítása. Eszközrendszerük is eltér: a grafológus nagyító, mérőeszközök, számítógép, fénymásoló segítségével dolgozik; az írásazonosító ezen kívül még használja a mikroszkópot és a fototechnikát. Módszertani különbségek is megfigyelhetők. A grafológus az elemzés, a sztenderrel való összehasonlítás, értékelés, következtetés metodikáját követi, míg az írásazonosító munkája annyiban tér el, hogy nem a sztenderrel, hanem az írásmintával hasonlít össze.

Kézírás azonosítása során alapvetően két mozzanatra szorítkozik a szakértő. Az első a vizsgált iratok sajátosságainak feltárása, a második a megállapított sajátosságok egybevetése. A grafológia definíciója: „A grafológia az írásjellemezők, írásjegyek vizsgálatával, azok pszichikai alapokra helyezésével alakít ki személyiségképet a vizsgált személyről”⁸⁴. Katona Géza definíciója alapján az írásszakértés fogalma: „*az írásszakértő a kézírást különleges szakismeretei és jártassága alapján elemezve kimutatja azokat a morfológiai sajátosságokat (így például az egész szöveg képe, elhelyezése, a betűk alakja, a betűk egyes alkotórészeinek alakja, a betűk és*

---

⁸³ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 515-516. o.

⁸⁴ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 160. o.

alkotórészeik kapcsolódása, a betűket alkotó vonalak sajátosságai), amelyeknek összessége a kézírás egyediségét biztosító minőségét alkotja.”⁸⁵

Az írásszakértői vélemény a kriminalisztikai jellege miatt körülhatárolt és kötött bizonyítási eszközt szolgáltat, mint a grafológiai szakvélemény. Mindig a kirendelő hatóság határozza meg, hogy minek kell benn szerepelnie.

A kézírás vizsgálata (általános és különös sajátosságok)

Az általános sajátosságok a kézírást a maga egészében jellemző ismérvek, melyek a kézírás karakterére, általános tulajdonságaira vonatkoznak.⁸⁶ Az általános sajátosságokat az alábbi csoportok szerint elemezzük:

A/ Az írott beszéd sajátosságai

1. Stilisztikai sajátosságok

- a kézírás nyelvezete, mely lehet irodalmi, hivatalos, tudományos, hétköznapi és levélstílus
- az írott szöveg fogalmazásmódja szerint megkülönböztetünk lakonikus és terjengős fogalmazásmódot
- a kézírás szerkezetének vizsgálata során a kézírás felépítése, a tartalom leírásának következetessége irányadó.

2. Lexikai sajátosságok

Az író személy nyelvezetének szókészlete. Minden emberre meghatározott szókészlet jellemző, mely függ a személy korától, képzettségétől, foglalkozásától, érdeklődési körétől, műveltségétől, az őt körülvevő szociális közegtől, így az írás ezen

---

⁸⁵ Katona Géza: Valós vagy valótlan, KJK. Bp., 1990 339. o.

⁸⁶ Tremmel-Fenyvesi-Herke: Kriminalisztika, Dialóg Campus, 2005. 144. o.

körülményekre utaló információk hordozója lehet. Az alkalmazott szókészlet viszont állandóan változik, egyes szavak aktivizálódnak, mások passzívvá válnak.

Ezen sajátosságok alapján:

- az általános szókészlet lehet gazdag és szegény
- ezen felül értékelni kell még a régies, elavult szavak vagy éppen ellenkezőleg, az idegen szavak, kifejezések, szakszavak megjelenését is.

3. Grammatikai sajátosságok

Az író személy helyesírásának foka. A helyesírás elsajátítása a szabályrendszer átlátását és megértését biztosító értelmi képességek megszerzését jelenti. E szabályok helyes vagy helytelen alkalmazásából eredő, sajátos kézírás-tulajdonságokat helyesírási sajátosságoknak nevezzük. Ezen sajátosságok alapján a helyesírási képesség lehet alacsony, közepes vagy magas színvonalú.

B/ Topográfiai sajátosságok

Az írás íráshordozón való elhelyezkedésének szabályai, vagyis az írás részeinek elhelyezését vizsgáljuk a papíron. Az elhelyezés sajátosságai igen stabilak, rendszerint még erősen torzított írásképnél is megmaradnak. Ezért az azonosító vizsgálatokban nagy értéket képviselnek (mivel készségeket és szokásokat tükröznek, ezáltal hamisítás során általában elkerülik az elkövetők figyelmét).

Topográfiai sajátosságok:

1. A margók sajátosságai: megléte vagy hiánya, mérete, tartása és formája

2. Bekezdések sajátosságai: bekezdéseknek nevezzük a margó vonalától történő eltérést, mellyel a szöveg egyes részeit emeljük ki vagy különítjük el egymástól. Bekezdéssel új gondolatcsoportot vagy új mondanivalót is ki lehet fejezni. A bekezdések lehetnek véletlenszerűek vagy tudatosak. Méretük alapján lehetnek kicsik, közepesek vagy nagyok.

-sorok és szavak közötti távolság meghatározása relatív értékek alapján történik. A sorok közötti távolság nagy, ha 3 vagy ennél több tetűmagasság van közöttük, közepes, ha 1-3 és kicsi, ha ennél kevesebb. Ugyanez a szabály a szavak esetében is.

3. Sorok és a szavak

-sorok iránya: a sor első és utolsó betűjének összekötésével kapjuk meg a képzeletbeli sorvonalat. Ennek a vonalnak és a lap vízszintes végének egymással bezárt szöge alapján állapítható meg a sorirány, mely lehet vízszintes, emelkedő vagy függőleges.

-sorok formája: a betűk alsó pontjának összekötésével határozhatjuk meg. Ez alapján lehet egyenes, hullámos, szögletes, domború, homorú, lépcsőzetes.

-a sorok egymás viszonyításánál a sorkezdetek és a sorvégek egymástól mért távolságának hányadosát vizsgáljuk.

4. Írásvonalak elhelyezkedése

-amennyiben a kézírás vonalas vagy kockás lapra készült, akkor sorok elhelyezkedhetnek az írásvonal felett, alatt és magán az írásvonal is.

5. Írásjelek elhelyezkedése

-a sajátosságok az eltérő funkcionális jelentőségű írásjelek (idézőjel, pont, vessző, kötőjel, felkiáltó jel, kérdőjel) azonos elhelyezési jellegzetességeiben vizsgálható

-az írásjel a tőle balra vagy jobbra eső szóhoz képest elhelyezhető közel vagy távol

-a sorvonalhoz viszonyítva lehet a sorvonal felett, alatt vagy a sorvonalon

-az elválasztójel elhelyezkedhet a sorvonallal párhuzamosan vagy azzal szöveget bezárva-

6. Cím, megszólítás, oldalszámlálás, dátum és aláírás elhelyezése

-a cím és a megszólítás helyzetét megjelölhetjük mind a papírhoz, mind a szöveghez viszonyítva

-a dátum elhelyezkedhet a szöveg előtt, után, a jobb ill. a bal oldalon

-az aláírás az előzőeken kívül a papír alsó részével párhuzamosan vagy azzal szöveget bezárva

-a dátum és az aláírás egymáshoz viszonyított elhelyezkedését is kiegészítő sajátosságként értékelhetjük, ha mindkettő a szöveg alatt van elhelyezve.⁸⁷

---

⁸⁷ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 198- 203. o.

A különös sajátosságok az írásproduktumokban egyediek, így a csoportba sorolásuk nem lehetséges. E sajátosságok között említhető:

- reflexvonalak és azok pozíciói
- az általánostól eltérő kötésmegoldások
- egyszerű formákból is megoldható grafikai elemek összetett kézmozgással történő kivitelezése
- a variabilitásból fakadó és azonos módon visszatérő jellemzők
- kezdő- és befejező vonalak jellemzői
- horgos vagy pontszerű vonalvégzódések
- egyes egyedileg kreált formafelépítések és azok képzéseinek a kézmozgása.

Az írásvizsgálatok során, az írásműveknél vizsgálható valamennyi sajátosságtípust figyelembe véve, azokat komplex módon alkalmazva, lehet objektív megállapítást tenni.⁸⁸

Az aláírás

„Az aláírás a személy nevének leírása vagy az azt helyettesítő jelrendszer. Egyedi, mely alapján az író személy azonosítható.”⁸⁹

Köznapi megfogalmazásban aláíráson valamely személy saját kezű névleírását értjük, amely nem minden esetben felel meg az aláíráshoz fűződő fontos kritériumoknak. Valamely név saját kezű leírása akkor válik aláírássá, ha az valamilyen írásos közlés hitelesítését szolgálja és az aláíró a tartalomban megfogalmazottal egyetért, azt elfogadja.⁹⁰

Az aláírás bizonyító jel volta gyakran késztet embereket arra, hogy aláírással kapcsolatos visszaéléseket kövessenek el. Ebben közrejátszik az is, hogy az aláírás terjedelme az elkövetőt a sikeres hamisítás reményével kecsegteti és lehetőséget ad

---

⁸⁸ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 508. o.

⁸⁹ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 213. o.

⁹⁰ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 510. o.

olyan elkövetési módszerek alkalmazására, amelyeket hosszabb szövegű írásnál nem lehet sikeresen használni.⁹¹

Egy személy aláírásának grafikai felépítése, beidegzett írásmozgást tükröző struktúrája többnyire az íráskészség megléte után alakul ki. Az aláírásokban lévő sajátosságok olyan mértékben rögzült reflexmozdulatok, amelyek akkor is jelen vannak az írásban, ha az írást készítő személynek a szövegírás már valamilyen fizikai vagy pszichikai körülmény hatására nehézséget okoz.

Az aláírások tartalma változó lehet, amelyet a hitelesíteni kívánt írásmű jellege határoz meg. Ennek alapján megkülönböztetjük a teljes névleírást, a szignót és a kézjegyet. A hivatalos ügyek intézése során készült iratokon egyre gyakoribbak a szinte azonosíthatatlan, egyedileg kialakított egyszerű vonalakkal álló vagy hurkokból felépített jellegtelen kézjegyek mint aláírások. E grafikáknak a kézeredet-meghatározása szempontjából igen csekély az értéke, de nagy a veszélye annak, hogy könnyen utánozzák.⁹²

Az aláírás hamisításánál a hamisítást készítő személynek az a célja, hogy a hamis grafikai produktum minél tökéletesebben tükrözze a névviselő által használt grafikai formát. A hamisításnál megosztott a készítő koncentrációja a minta követése és az aláírás elkészítése között. E tudati ellenőrzés mellett az írást készítő személy saját beidegzett reflexmozdulatai is megjelennek a hamisításban, amelyek bonyolultabb grafikáknál jól felismerhetőek és jelentős azonosítási értéke van.⁹³

Az aláírások megváltoztatása nemcsak hamisítás útján, hanem a névviselő saját írásának a szándékos torzítása révén is megvalósítható. A saját aláírás szándékos elváltoztatása abból a célból készül, hogy a névviselő az aláírását, ha azzal hitelesített tartalom, jog vagy kötelezettség neki kedvezőtlen, letagadja. Ebben az esetben az írásváltoztató célja a grafikai jellemzők olyan fokú torzítása, hogy azok a saját írómozgás-mechanizmust és a formai felépítéseket teljességgel ne tükrözze, de az elfogadhatóság miatt a grafikai struktúrának részben hasonlítani a kell az eredeti névviselői aláírásra. E kettőzöttség miatt törvényszerű, hogy a kézírásban a névviselő személyre jellemző beidegzett kézmozgások tükrözőnek és az általános formai

---

⁹¹ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 213. o.

⁹² dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 510. o.

⁹³ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika, BM Kiadó 2004. 510. o.

felépítések egy részében van csak eltérés, amely szakértői vizsgálat során megállapítható.⁹⁴

Az írás hamisítása

A hamisítások körében megkülönböztetjük a szabadkézi hamisításokat és a technikai hamisításokat. Az előbbi közé soroljuk az emlékezetből történő hamisítást, melynek jellemzője, hogy a megfigyelt sajátosságok felhasználásával ill. azt kissé módosítva, kitalált írást kombinál (pl. végrendelet). Ránézéssel történő másolás során a készítő nagyfokú koncentrációja szükséges, a saját reflexmozgását gátlás alá kell helyeznie, hogy ne hasonlítson a saját írása a hamisítványra. Folyamatosan figyelnie kell a másik írást, miközben produkálnia kell a „művet”. Ennyi tényezőre csak egy ideig tud koncentrálni, így az írásmű vége felé előkerülnek a bizonyító és az egyéni sajátosságok. Előzetes gyakorlással történő hamisítás esetén a hamisító megpróbálja begyakorolni, megtanulni a hamisítandó írást. Elkészítésének feltétele függ a hamisítandó írás kidolgozottságától, a hamisítónak jól kidolgozott saját írással kell rendelkeznie, ezen felül jó megfigyelőképességgel és kezűgyességgel. Kellő idő és türelem kell a gyakorláshoz, valamint olyan motiváló tényező jelenléte, amiért érdemes a hamisítást véghezvinni.

A technikai hamisítások körében beszélhetünk az áteső fényben történő átrajzolásról, mely készülhet úgy, hogy az ablaküvegre helyezve függőlegesen átrajzolják az írást, illetve úgy, hogy alulról megvilágított üveglapon rajzolják át. **(1. sz. ábra)** Az első esetben általános jellemző, hogy a kéznyomás egyenetlen lesz, dupla vonalak jelennek meg, több lesz a melléírás, indokolatlan megállások nyomai lesznek láthatóak. A másik esetben lassul a tempó, hullámosabb lesz a kézírás, nem válik hiányossá a vonal festékezetttség.

Egy másik hamisítási mód az indigós átírás. **(2. sz. ábra)** Ennek jellemzője, hogy általában csak 1-2 szóból álló írást hamisítanak vele, a vonalak mattabb színűek a golyóstollnál, indokolatlan szögeselek, vonaltörések lesznek tapasztalhatóak. Az indigó infrafényben láthatóvá tehető, mivel grafitot tartalmaz.

---

⁹⁴ dr. Bócz Endre (szerk.): Kriminallisztika, BM Kiadó 2004. 511. o.

Átnyomásos hamisítás esetén a nagy erővel történő átírás következtében az alsó íráshordozón ún. árokvonalak jönnek létre, és ezek valamilyen íróeszközzel történő átírása eredményezi a hamisítványt. **(3. sz. ábra)**

Festékátvitel esetében általában jó festékfelvevő képességű szerves anyagot erősen rányomnak a hamisítandó írásra, mely az így felvett festékanyagot átviszi a kérdéses papírra. Ezt a módszert leginkább aláírásoknál használják, mivel hosszabb szöveg folyamatos átnyomására nem alkalmas. A fehérjenyomok UV fénynél láthatóvá válnak.

Bevett szokás a fénymásolóval történő hamisítás, mivel előnye, hogy a vonalak matt színűek és nincs kéznyomás. **(4. sz. ábra)**

Fotóvetítéses módszer esetén a hamisítandó írás lefényképezése, előhívása és nagyítása után kapott írásmintát kivetítik és az így keletkezett árnyékvonalakat átírják. Ennek során azonban indokolatlan szögesebbé, vonaltörésekké válnak láthatóvá, a kéznyomás egyenletessé válik, torzulnak a betűformák, a kezdő- és befejező vonalak elcsúsznak.

Végül beszélhetünk még a számítógépes hamisításról. Fekete-fehér és színes nyomtató esetén a vonal szabad szemmel is észlelhető matt ponttá válnak, nincs kéznyomás és mozgásosság. Tintasugaras nyomtató oldott festéket visz fel a papírra, az egyenes vonalak pedig esetenként hullámos formát vehetnek fel. Lézernyomtató a vonalak helyét hevíti fel és olvasztja össze a pontokat, ezáltal kontrasztos, de túl egyenletes vonal alakul ki.⁹⁵

Az írásszakértői vélemény elkészítése, az értékelés

Az írásszakértői véleménnyel szemben támasztott követelmények: a tudományosan megalapozottság, a hitelesség, az átláthatóság, a mások által ellenőrizhetőség, a közérthetőség és a megfelelő dokumentációval alátámasztottság. A megállapítás egy logikailag helyes következtetésből kell, hogy származzon.

---

⁹⁵ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 172-174. o.

A szakvélemény elkészítéséhez segítséget nyújt az általános és különös sajátosságokat tartalmazó jegyzőkönyv (1. számú függelék).

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a tisztán objektív szempontok alapján összeállított szakvélemény nem vezet mindig helyes megoldásra (ha egyáltalán vezet). A természettudományos módszerekhez képest itt ugyanis nagyobb szerepet kap az emberi tényező. A szakértő egyéni meggyőződése, első benyomása sokszor rányomja a bélyegét a vizsgálatra.

Az összehasonlítás során nem elég csupán az azonosságokra kitérni, fel kell tüntetni az egyezések mellett az eltéréseket is! Viszont csak az olyan eltérést szabad figyelmen kívül hagyni, amelyre sikerült elfogadható magyarázatot adni.

A szakvéleménnyel kapcsolatban felmerülő hibák a következők lehetnek: az alapvető módszertani szabályok figyelmen kívül hagyása, nem elég körültekintő vagy figyelmetlen, megalapozottság nélküli ténymegállapítás illetve a megállapításnak a lehetségesnél nagyobb fokú valószínűsítése.

A hibák elkerülése végett nyugat-európai szakértők a következő megoldásokat találták ki:

-az írásszakértői vizsgálatok szabványosítása (műszeres vizsgálatok, egyszerű grafikai vizsgálatok leírása, a mintavétel szabályai)

-a véleményadás adott valószínűségi szinten meglévő feltételeinek pontos körülhatárolása, ill. német kutatók javasolják a valószínűségi skála átalakítását is.⁹⁶

A szakértői vélemény lehet: kategorikus azonosító vélemény, ha a sajátosságok nagy része megegyezik; valószínűsítő vélemény, ha a megegyezések vannak túlsúlyban, de vannak különbözőségek is, ill. kevés és rossz minőségű anyag áll rendelkezésre. Kategorikus kizáró a vélemény, ha a sajátosságok többsége vagy mindegyike különbözik. Valószínűsítő kizáró a vélemény, ha a sajátosságok többsége eltérő, de vannak megegyezések is.

Az írásszakértői vélemény 4 részre tagolódik: bevezető rész, vizsgálati és befejező rész, végül a mellékletek. A bevezető rész tartalmazza a kirendelő hatóság megnevezését, a vizsgálat tárgyát, a szakértőnek feltett kérdést. A vizsgálati részben szerepel a lefolytatott vizsgálatok menetét, módszerét, eszközeit, az iratokban bekövetkezett esetleges változásokat tünteti fel a szakértő. A véleményi rész tartalmazza

---

⁹⁶ Bencsik Erika: Az elmúlt évtized írásszakértői kihívásai és kutatásai, Belügyi Szemle 1/2005 77. o.

a végső megállapításokat. Itt kell választ adnia a szakértőnek a feltett kérdésre. Pontosan meg kell nevezni a kérdéses írást és azt a személyt, aki írta.

A melléletekben a megállapításokat célszerű illusztrálni. Az illusztrációk elkészítésének módjai: fényképezéssel, fénymásolattal. A fényképet olyan nagyításban kell előhívni, hogy a sajátosságok jól láthatóak és bejelölhetőek legyenek.

A szakértői gyakorlat alapján a meggyező tulajdonságokat piros, az eltérőeket zöld színnel jelöljük a mellékletben.

Kötelező a díj- és költségjegyzék.⁹⁷

---

⁹⁷ Kaszab-Soóky-Gulyás: Hamis vagy valódi? Grafodidakt Kft. Bp., 2003. 219-220. o.

III. rész

A kézírás-vizsgálat múltja és jövője

A kézírásvizsgálat múltja...

Az igazságügyi kézírászakértői intézmény nem újkeletű. A jogszolgáltatásban akkor jelent meg először, amikor az írásbeliség szükségessé tette az egyes hamisítások megállapítását. Suetonius és Procopius is említést tesz arról, hogy koruk leghíresebb íráshamisítója Titus volt, illetve megemlítik még Emezusi Prisciust is, akit csak saját beismerő vallomása buktatott le.⁹⁸

Írásszakértői jellegű eljárással először Konstantin császár „Ubi” törvényében találkozhatunk, mely szerint „Hamisítás esetén szigorú vizsgálatot kell lefolytatni a bizonyítékok, tanúk összehasonlítása alapján...”. Justitianus i.sz. 534-ben közzétett kódexének több cikkelye is érint írásszakértői jellegű kérdéseket. A 73. cikk egy írásszakértői tévedéssel kapcsolatban írja, hogy „...a kézírások hasonlatossága félrevezető lehet. A másik oldalról viszont, ha a formák nem hasonlítanak egymásra, még nem bizonyítják a hamisítást.”. A 49. cikk kétségbe vonta, hogy az írásszakértői vizsgálatokkal bizonyosság érhető el. Rendelkezett a Kódex az összehasonlításra szolgáló írások, vagyis az írásminták hitelesítéséről is.⁹⁹

Az első írásszakértői jellegű vizsgálatokkal foglalkozó irodalmi művek megjelenéséig, amely az 1600-as évek elejére vezethető vissza, az írásvizsgálatok körülményeire nincsenek hiteles történelmi adataink. Hazánkban már az Árpád-házi királyok, azt követően Zsigmond, Mátyás és más uralkodók törvényei is büntetni rendelték az okira-hamisítást, vizsgálatot rendeltek el gyanús körülmények esetére, de hogy kik és miként folytatták le ezeket az írásvizsgálatokat, nincsenek hitelt érdemlő forrásaink.¹⁰⁰

---

⁹⁸ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapjai, KJK Bp., 1977. 11. o.

⁹⁹ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapjai, KJK Bp., 1977. 11-12. o.

¹⁰⁰ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapjai, KJK Bp., 1977. 12. o.

...és jövője

Az igazságügyi kézírásvizsgálat történelmében különböző irányzatok alakultak ki és az írásvizsgálat legújabb kori szakirodalma többnyire kalligrafikus, grafológiai, igazságügyi jellegű ismérveleíró és grafometriai kézírás-vizsgálati eljárásokat különböztet meg.¹⁰¹

A mérlegelési alapon működő leíró, összehasonlító módszer mellett szerepet kapnak a modern mérési technikák és a matematikai statisztikai eljárások. A csak a szakértői gyakorlat alapján megállapított jellemzők mára kezdenek háttérbe szorulni. A jövő egyértelműen a tudományág számítógépek uralta világába mutat. Ennek előnye, hogy a műszerek kitágítják az észlelés határait, a mérés automatizálásával tehermentesítik az embert, segítséget nyújtanak a feldolgozás terén. A valószínűségi szint a matematikai számítások segítségével megnövekszik, ez pedig hozzájárul ahhoz, hogy a szakvélemény nagyobb súllyal essen latba a bírósági ítéletek meghozatala során.

A másik fejlődési irányvonalat a magasabb szinten képzett szakemberek jelenthetik. A magyar jogalkotásban erre már példát is találunk, nevezetesen a 66/1999. (XII. 5.) EüM rendeletet, melyben a szakértőképzés egy új szakirányát hozták létre, a klinikai írásszakértő szakpszichológus képzést. Ezek a szakemberek az emberi pszichikum és a kézírás patológiájában is járatosak lesznek.¹⁰²

A magyar jogi egyetemeken az írásszakértés oktatása a kriminalisztika keretei között zajlik. A győri Széchenyi István Egyetemen a kötelezően választható tantárgyak között szerepel az egy szemeszter időtartamú, heti két óra előadásból álló kriminalisztikai kurzus. A kurzus tematikája szerint a hatodik órán kerül sor az írás kriminalisztikai vizsgálatának, az igazságügyi írás- és okmányszakértői tevékenység bemutatására.¹⁰³

---

¹⁰¹ dr. Kiss Lajos: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálat alapja, i KJK Bp., 1977. 12. o.

¹⁰² Agárdi Péter: A kézírásvizsgálat, kézeredet-,(személy-) azonosítás új lehetőségei az ig.szolg-ban, Rendészeti Szemle 6/2007 51. o.

¹⁰³ Bócz Endre: A kriminalisztika a jogi felsőoktatásban, Rendészeti Szemle 2008/9. 7. o.

Összegzés

A dolgozatomban a szakértőkkel foglalkoztam, leszűkítve a témát az írásszakértőkre, azon belül is az írásazonosítókra.

Magam is azt a nézetet vallom, hogy a szakértő a bíró segédje, az ítélet meghozatalának folyamatában meghatározó szerepet betöltő személy. Kitértem a szakértőkre vonatkozó, Be-beli rendelkezésekre, feldolgoztam a 2/1988. IM rendelet szabályait. Ezek alapján úgy gondolom, a tudományág jelen állapotára nézve (szigorúan az írásazonosítás tekintetében) ez a szabályozás kielégítő. A szakembereket e mellett segíti a szakma etikai kódexe is.

Az írás-szakértés nem tekint vissza olyan régi múltra, mint például az orvos-szakértés. Ennek oka részben a 90-es évek előtti mellőzöttsége, tudományágkénti el nem fogadása. A fordulatot a rendszerváltás hozta meg. Azóta számos iskola nyitotta meg kapuit, ahol magas színvonalú írásszakértés-okatás, kutatás folyik. Nem hivatalos felmérés szerint Európában Magyarország az egyik tudományos fellegrára e szakterületnek!

A Grafológiai Intézet hallgatójaként lehetőségem nyílt bepillantani az írásazonosítás tudományába. E tudást is megpróbáltam felhasználni a tanulmány elkészítése során.

Remélhetőleg a jövőben még nagyobb ismertségre, elismerésre tesz szert e tudományág, valamint a büntetőeljárásban „teljes értékű” bizonyítási eszközként fog szerepelni az írásszakértői vélemény.

A dolgozatom dr. Zakaria Erzinclioglu szavaival zárom:

„Néhány jel egy darab papíron vádol vagy felment, mennyei örömet vagy pokoli szenvedést okoz, mindent elmond, vagy szembesít önnön tudatlanságunkkal.”

Felhasznált irodalom:

1. Magyar jogtörténet szerk.: **Mezei Barna**
Osiris Kiadó Bp., 2004
2. **Katona Géza**: Bizonyítási eszközök a XVII-XIX. században
KJK Bp., 1977.
3. **Szokolay István**: Büntetőjogtan a codificatio és a tudomány legújabb elvei szerint,
különösen a bíráink és ügyvédeink számára
Bp., 1895.
4. **dr. Kiss Lajos**: Az igazságügyi kézírászakértői vizsgálatok alapjai
Kjk Bp., 1977.
5. **dr. Bócz Endre**: A büntetőeljárásbeli bizonyítás néhány szemléleti és elméleti kérdése
Magyar Jog 55. évfolyam február
6. **Katona Géza**: Valós vagy valótlan
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1990 21-22, 339.o
7. **Király Tibor**: Büntetőeljárás jog
Osiris Kiadó Bp., 2001 255-264. o.
8. **dr. Vass Kálmán**: A kézírásvizsgálat helye a bizonyításban
Kriminalisztikai tanulmányok VI. KJK Bp., 1968.
9. **dr. Gödöny György**: Igazságügyi szakértők a nyomozásban
Kriminalisztikai tanulmányok III. KJK Bp., 1964.
10. Az igazságügyi szakértői vizsgálatok kézikönyve
Bp., 1961.
11. **Móra-Kocsis**: A magyar büntető eljárásjog
Bp., 1961.
12. **Székely János**: Szakértők az igazságszolgáltatásban
Magyar Jog 9/1979. 824. o.
13. **Novák István**: A bíró és a szakértő
Magyar Jog 6/1991. 359. o.
14. **dr. Bócz Endre**: Kriminalisztika
BM Kiadó Bp., 2004.

15. **Vass Kálmán:** A kriminalisztikai kézírásvizsgálat és a modern grafológia
Kriminalisztikai tanulmányok VII. KJK Bp., 1969.
16. **Zakaria Erzinclioglu:** Helyszínelők
Alexandra Kiadó 2006 155-157. o.
17. **Kaszab-Soóky-Gulyás:** Hamis vagy valódi?
Grafodidakt Központ Bp., 2003.
18. **Tremmel-Fenyvesi-Herke:** Kriminalisztika
Dialóg Campus Pécs, 2005.
19. **Bencsik Erika:** Az elmúlt évtized írásszakértői kihívásai és kutatásai
Belügyi Szemle 1/2005. 77. o.
20. **Agárdi Tamás:** A kézírásvizsgálat, kézeredet-, (személy-) azonosítás új lehetőségei az igazságszolgáltatásban
Rendészeti Szemle 6/2007. 51. o.
21. **dr. Bócz Endre:** A kriminalisztika a jogi felsőoktatásban
Rendészeti Szemle 2008/9.
22. **Melegh Gábor:** Az igazságügyi szakértői tevékenység helyzete, alakulása a hatályos szabályozás tükrében
Rendészeti Szemle 2007/12.

Felhasznált jogszabályok:

- 2/1988. (V.19.) IM rendelet az igazságügyi szakértőkről
1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
66/1999. (XII. 5.) Eüm. rendelet
2005. évi XLVII. törvény az igazságügyi szakértői tevékenységről
1995. évi CXIV. törvény az igazságügyi szakértői kamaráról
53/2001. (IV. 3.) kormányrendelet a szakértői névjegyzék számítógépes nyilvántartásáról
210/2005. (X. 5.) kormányrendelet az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről
3/1986. (II. 21.) IM rendelet az igazságügyi szakértők díjazásáról